

PROGRAMACIÓN do DEPARTAMENTO DE XEOGRAFÍA E HISTORIA

4º ESO: Xeografía e Historia.

Hª contemporánea

PARÁMETROS LEGAIS:

NORMATIVA de REFERENCIA:

Con base na [lexislación aplicable](#), reflíctase a normativa de referencia.

- *Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).*
- *Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).*
- *Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29).*
- *Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).*
- *Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21).*
- *Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).*
- *RESOLUCIÓN de 15 de xullo de 2016, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións para a implantación, no curso académico 2016/17, do currículo establecido no Decreto 86/2015, de 25 de xuño, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia.*
- *DECRETO 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia na Sección 3.ª Plan Xeral de Atención á Diversidade*
- *RESOLUCIÓN de 15 de xullo de 2016, da Dirección xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa.*

A resolución de 15 de xullo de 2016 sinala os parámetros polos que debe rexerse a programación didáctica.

Artigo 24. Programacións didácticas

1. Os departamentos didácticos dos centros docentes desenvolverán o currículo establecido mediante a programación didáctica de cada materia de cada curso que teña encomendada na organización docente do centro.

2. A programación didáctica deberá ser o instrumento de planificación curricular específico e necesario para desenvolver o proceso de ensino e aprendizaxe do alumnado de maneira coordinada entre o profesorado integrante do departamento.

3. As programacións didácticas incluirán en cada materia, polo menos, os seguintes elementos:

a) Introdución e contextualización.

b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave. Concreción que recolla a relación dos estándares de aprendizaxe availables da materia que forman parte dos perfís competenciais.

c) Concreción, de ser o caso, dos obxectivos para o curso.

d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe available de:

1º. Temporalización.

2º. Grao mínimo de consecución para superar a materia.

3º. Procedementos e instrumentos de avaliación.

e) Concrecóns metodolóxicas que require a materia.

f) Materiais e recursos didácticos que se vaian utilizar.

g) Criterios sobre a avaliación, a cualificación e a promoción do alumnado.

h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.

i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

j) Organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias, no caso do bacharelato.

k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados.

l) Medidas de atención á diversidade.

m) Concreción dos elementos transversais que se traballarán no curso que corresponda.

n) Actividades complementarias e extraescolares programadas por cada departamento didáctico.

ñ) Mecanismos de revisión, de avaliación e de modificación das programacións didácticas en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.

➤ Decreto 86/2015/ Determinación das competencias clave: O Decreto 86/2015 é outro instrumento básico e de referencia para a redacción da programación na comunidade autónoma de Galicia.

O DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, no seu artigo 3 nos sinala cales son as competencias clave.

Artigo 3. Competencias clave

1. Para os efectos deste decreto, as competencias clave do currículo serán as seguintes:

a) Comunicación lingüística (CCL).

b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

c) Competencia dixital (CD).

d) Aprender a aprender (CAA).

e) Competencias sociais e cívicas (CSC).

f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).

g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

2. A descripción das relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliação na educación secundaria obligatoria e no bacharelato será a establecida de conformidade coa Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliação da educación primaria, da educación secundaria obligatoria e do bacharelato.

3. Potenciarase o desenvolvemento da competencia de comunicación lingüística, da competencia matemática e das competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

4. Para unha adquisición eficaz das competencias e a súa integración efectiva no currículo, deberán deseñarse actividades de aprendizaxe integradas que lle permitan ao alumnado avanzar cara aos resultados de aprendizaxe en máis dunha competencia ao mesmo tempo.

➤ *Orden ECD/65/2015. Descripción e contido das Competencias clave:Atendendo ao sinalado no artigo 3.3 do decreto galego 86/2015, na “Orden ECD/65/2015, de 21 de enero, por la que se describen las relaciones entre las competencias, los contenidos y los criterios de evaluación de la educación primaria, la educación secundaria obligatoria y el bachillerato”, descríbense as competencias clave.*

O texto que segue é a tradución ao galego do contido na páxina web do ministerio:

a) Comunicación lingüística (CCL).

Para o adecuado desenvolvemento da competenciade **Comunicación lingüística** resulta necesario abordar a análise e a consideración dos distintos aspectos que interveñen nela, debido á súa complexidade. Para isto, débese atender aos cinco compoñentes que a constitúen e ás dimensións en que se concretan:

– O **compoñente lingüístico** comprende diversas dimensións: a léxica, a gramatical, a semántica, a fonolóxica, a ortográfica e a ortoépica, entendida esta como a articulación correcta do son a partir da representación gráfica da lingua.

– O **compoñente pragmático-discursivo** comprende tres dimensións: a sociolingüística (vinculada coa adecuada producción e recepción de mensaxes en diferentes contextos sociais); a pragmática (que inclúe as micro funcións comunicativas e os esquemas de interacción), e a discursiva (que inclúe as macro funcións textuais e as cuestiós relacionadas cos xéneros discursivos).

– O **compoñente sociocultural** inclúe dúas dimensións: a que se refire ao coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.

– O **compoñente estratégico** permite ao individuo superar as dificultades e resolver os problemas que xorden no acto comunicativo. Inclúe tanto destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversa, como destrezas vinculadas co tratamento da información, a lectura multimodal e a produción de textos electrónicos en diferentes formatos; así mesmo, tamén forman parte deste compoñente as estratexias xerais de carácter cognitivo, metacognitivo e socio afectivas que o individuo utiliza para comunicarse eficazmente, aspectos fundamentais na aprendizaxe das linguas estranxeiras.

b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

Nunha sociedade onde o impacto das matemáticas, as ciencias e as tecnoloxías é determinante, a consecución e sustentabilidade do benestar social esixe condutas e toma de decisións persoais estreitamente vinculadas á capacidade crítica e visión razoada e razoable das persoas.

A) A competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razonamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predir distintos fenómenos no seu contexto. A competencia matemática require de coñecementos sobre os números, as medidas e as estruturas, así como das operacións e as representacións matemáticas, e a comprensión dos termos e conceptos matemáticos (operacións, números, medidas, cantidade, espazos, formas, datos, etc.).

O uso de **ferramentas matemáticas** implica unha serie de destrezas que requieren a aplicación dos principios e procesos matemáticos en distintos contextos, xa sexan persoais, sociais, profesionais ou científicos, así como para emitir xuízos fundados e seguir cadeas argumentais na realización de cálculos, a análise de gráficos e representacións matemáticas e a manipulación de expresións alxébricas, incorporando os medios dixitais cando sexa oportuno. Forma parte desta destreza a creación de descripcións e explicacións matemáticas que levan implícitas a interpretación de resultados matemáticos e a reflexión sobre a súa adecuación ao contexto, do mesmo xeito que a determinación de se as solucións son adecuadas e teñen sentido na situación en que se presentan.

A competencia matemática inclúe unha serie de actitudes e valores que se basean no rigor, o respecto aos datos e a veracidade.

B) As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía son aquelas que proporcionan un achegamento ao mundo físico e á interacción responsable con el desde accións, tanto individuais como colectivas, orientadas á conservación e mellora do medio natural, decisivas para a protección e mantemento da calidade de vida e o progreso dos pobos. Estas competencias contribúen ao desenvolvemento do pensamento científico, pois inclúen a aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas, que conducen á adquisición de coñecementos, o contraste de ideas e a aplicación dos descubrimentos ao benestar social.

Capacitan a cidadáns responsables e respectuosos que desenvolven xuízos críticos sobre os feitos científicos e tecnolóxicos que se suceden ao longo dos tempos, pasados e actuais.

Para o adecuado desenvolvemento das competencias en ciencia e tecnoloxía resulta necesario abordar os saberes ou coñecementos científicos relativos á física, a química, a bioloxía, a xeoloxía, as matemáticas e a tecnoloxía, os cales se derivan de conceptos, procesos e situacións interconectadas.

Requírese igualmente o fomento de destrezas que permitan utilizar e manipular ferramentas e máquinas tecnolóxicas, así como utilizar datos e procesos científicos para alcanzar un obxectivo; é dicir, identificar preguntas, resolver problemas, chegar a unha conclusión ou tomar decisións baseadas en probas e argumentos.

Así mesmo, estas competencias inclúen actitudes e valores relacionados coa asunción de criterios éticos asociados á ciencia e á tecnoloxía, o interese pola ciencia, o apoio á investigación científica e a valoración do coñecemento científico; así como o sentido da responsabilidade en relación á conservación dos recursos naturais e ás cuestións ambientais e á adopción dunha actitude adecuada para lograr unha vida física e mental saudable nunha contorna natural e social.

c) Competencia dixital (CD).

A **competencia dixital (CD)** é aquela que implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e a comunicación para alcanzar os obxectivos relacionados co traballo, a empregabilidade, a aprendizaxe, o uso do tempo libre, a inclusión e participación na sociedade.

Require de coñecementos relacionados coa linguaxe específica básica: textual, numérico, icónico, visual, gráfico e sonoro, así como as súas pautas de decodificación e transferencia. Isto leva o coñecemento das principais aplicacións informáticas. Supón tamén o acceso ás fontes e o procesamento da información; e o coñecemento dos dereitos e as liberdades que asisten ás persoas no mundo dixital.

Igualmente precisa do desenvolvemento de diversas **destrezas** relacionadas co acceso á **información**, o procesamento e uso para a comunicación, a creación de contidos, a seguridade e a resolución de problemas, tanto en contextos formais como non formais e informais. A persoa ha de ser capaz de facer un uso habitual dos recursos tecnolóxicos dispoñibles co fin de resolver os problemas reais dun modo eficiente, así como avaliar e seleccionar novas fontes de información e innovacións tecnolóxicas, a medida que van aparecendo, en función da súa utilidade para acometer tarefas ou obxectivos específicos.

A adquisición desta competencia require ademais actitudes e valores que permitan ao usuario **adaptarse** ás novas **necesidades** establecidas polas **tecnoloxías**, a súa apropiación e

adaptación aos propios fins e a **capacidade de interaccionar** socialmente ao redor delas. Trátase de desenvolver unha actitude activa, crítica e realista cara ás tecnoloxías e os medios tecnolóxicos, valorando as súas fortalezas e debilidades e respectando principios éticos no seu uso. Por outra banda, a competencia dixital implica a participación e o traballo colaborativo, así como a motivación e a curiosidade pola aprendizaxe e a mellora no uso das tecnoloxías.

Para o adecuado desenvolvemento da competencia dixital resulta necesario abordar:

- A información.
- A comunicación.
- A creación de contidos.
- A seguridade.
- A resolución de problemas.

d) Aprender a aprender (CAA).

Fundamental para a aprendizaxe permanente que se produce ao longo da vida e que ten lugar en distintos contextos formais, non formais e informais. Supón a habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe.

En canto á organización e xestión da aprendizaxe, a **competencia para aprender a aprender (CAA)** require coñecer e **controlar os propios procesos de aprendizaxe** para axustalos aos tempos e as demandas das tarefas e actividades que conducen á aprendizaxe. A competencia de aprender a aprender desemboca nunha aprendizaxe cada vez máis eficaz e autónomo.

Esta competencia inclúe unha serie de destrezas que requieren a **reflexión** e a **toma de conciencia** dos propios **procesos de aprendizaxe**. Así, os procesos de coñecemento convértese en obxecto do coñecemento e, ademais, hai que aprender a executalos adecuadamente.

Aprender a aprender inclúe coñecementos sobre os procesos mentais implicados na aprendizaxe (como se aprende). Ademais, esta competencia incorpora o coñecemento que posúe o estudiante sobre o seu propio proceso de aprendizaxe que se desenvolve en tres dimensíons:

- **coñecemento que ten acerca do que sabe e descoñece, do que é capaz de aprender, do que lle interesa, etcétera.**
- **coñecemento da disciplina na que se localiza a tarefa de aprendizaxe e o coñecemento do contido concreto e das demandas da tarefa mesma.**
- **coñecemento sobre as distintas estratexias posibles para afrontar a tarefa.**

Respecto das actitudes e valores, a motivación e a confianza son cruciais para a adquisición desta competencia. Ambas se potencian desde a formulación de metas realistas a curto, medio e longo prazo. Ao alcanzarse as metas aumenta a percepción de auto-eficacia e a confianza, e con iso elévanse os obxectivos de aprendizaxe de forma progresiva. As persoas deben ser capaces de apoiarse en experiencias vitais e de aprendizaxe previas co fin de utilizar e aplicar os novos coñecementos e capacidades noutros contextos, como os da vida privada e profesional, a educación e a formación.

e) Competencias sociais e cívicas (CSC).

Levan a habilidade e capacidade para utilizar os coñecementos e actitudes sobre a sociedade, entendida desde as diferentes perspectivas, na súa concepción dinámica, cambiante e complexa, para interpretar fenómenos e problemas sociais.

➤ A **competencia social** relaciónase co **benestar persoal** e **colectivo**. Esixe entender o modo en que as persoas poden procurarse un estado de saúde física e mental óptimo, tanto para elas mesmas como para as súas familias e para a súa contorna social próxima, e saber como un estilo de vida saudable pode contribuír a iso.

Implica coñecementos que permitan comprender e analizar de maneira crítica os códigos de conducta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas, así como as súas tensións e procesos de cambio. A mesma importancia ten coñecer os conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, a igualdade e a non discriminación entre homes e mulleres e entre diferentes grupos étnicos ou culturais, a sociedade e a cultura.

Así mesmo, é esencial comprender as dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas e percibir as identidades culturais e nacionais como un proceso sociocultural dinámico e cambiante en interacción coa europea, nun contexto de crecente globalización.

Tamén se requieren destrezas como a capacidade de comunicarse dunha maneira construtiva en distintas contornas sociais e culturais, mostrar tolerancia, expresar e comprender puntos de vista diferentes, negociar sabendo inspirar confianza e sentir empatía. As persoas deben ser capaces de xestionar un comportamento de respecto ás diferenzas expresado de maneira construtiva.

E por último relaciónase con actitudes e valores como unha forma de colaboración, a seguridade nun mesmo e a integridade e honestidade. As persoas deben interesarse polo desenvolvemento socioeconómico e pola súa contribución a un maior benestar social de toda a poboación, así como a comunicación intercultural, a diversidade de valores e o respecto ás diferenzas, ademais de estar dispostas a superar os prexuízos e a comprometerse neste sentido.

➤ A **competenciacívica** baséase no coñecemento crítico dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos humanos e civís, así como da súa formulación na Constitución española, a Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea e en declaracóns internacionais, e da súa aplicación por parte de diversas institucións a escala local, rexional, nacional, europea e internacional. Isto inclúe o coñecemento dos acontecementos contemporáneos, así como dos acontecementos más destacados e das principais tendencias nas historias nacional, europea e mundial, así como a comprensión dos procesos sociais e culturais de carácter migratorio que implican a existencia de sociedades multiculturais no mundo globalizado.

As destrezas desta competencia están relacionadas coa habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que afecten a contorna escolar e á comunidade, xa sexa local ou máis ampla. Leva a reflexión crítica e creativa e a participación construtiva nas actividades da comunidade ou do ámbito mediato e inmediato, así como a toma de decisións nos contextos local, nacional ou europeo e, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.

As actitudes e valores inherentes a esta competencia son aqueles que se dirixen ao pleno respecto dos dereitos humanos e á vontade de participar na toma de decisións democráticas a todos os niveis, sexa cal for o sistema de valores adoptado. Tamén inclúe manifestar o sentido da responsabilidade e mostrar comprensión e respecto dos valores compartidos que son necesarios para garantir a cohesión da comunidade, baseándose no respecto dos principios democráticos. A participación construtiva inclúe tamén as actividades cívicas e o apoio á diversidade e a cohesión sociais e ao desenvolvemento sustentable, así como a vontade de respectar os valores e a intimidade dos demais e a recepción reflexiva e crítica da información procedente dos medios de comunicación.

Adquirir estas competencias supón ser capaz de poñerse no lugar do outro, aceptar as diferenzas, ser tolerante e respectar os valores, as crenzas, as culturas e a historia persoal e colectiva dos outros.

f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).

Sentido da iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) necesaria para transformar as ideas en actos.

Entre os coñecementos que require esta competencia inclúese a capacidade de recoñecer as oportunidades existentes para as actividades persoais, profesionais e comerciais. Tamén inclúe aspectos de maior amplitud que proporcionan o contexto no que as persoas viven e traballan, tales como a comprensión das liñas xerais que rexen o funcionamento das sociedades e as organizacións sindicais e empresariais, así como as económicas e financeiras; a organización e os procesos empresariais; o deseño e a implementación dun plan (a xestión de recursos humanos e/ou financeiros); así como a postura ética das organizacións e o coñecemento de como estas poden ser un impulso positivo.

Así mesmo, esta competencia require das seguintes destrezas ou habilidades esenciais: capacidade de análise; capacidades de planificación, organización, xestión e toma de decisións; capacidade de adaptación ao cambio e resolución de problemas; comunicación, presentación,

representación e negociación efectivas; habilidade para traballar, tanto individualmente como dentro dun equipo; participación, capacidade de liderado e delegación; pensamento crítico e sentido da responsabilidade; autoconfianza, avaliación e auto-avaliación, xa que é esencial determinar os puntos fuertes e débiles dun mesmo e dun proxecto, así como avaliar e asumir riscos cando estea xustificado (manexo da incerteza e asunción e xestión do risco).

Finalmente, require o desenvolvemento de actitudes e valores como: a predisposición para actuar dunha forma creadora e imaxinativa; o autoconecemento e a autoestima; a autonomía ou independencia, o interese e esforzo e o espírito emprendedor. Caracterízase pola iniciativa, a pro-actividade e a innovación, tanto na vida privada e social como na profesional. Tamén está relacionada coa motivación e a determinación á hora de cumplir os obxectivos, xa sexan persoais ou establecidos en común con outros, incluído o ámbito laboral.

g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

A competencia en conciencia e expresións culturais (CCEC) implica coñecer, comprender, apreciar e valorar con espírito crítico, cunha actitude aberta e respectuosa, as diferentes manifestacións culturais e artísticas, utilizalas como fonte de enriquecemento e goce persoal e consideralas como parte da riqueza e patrimonio dos pobos.

Esta competencia incorpora tamén un compoñente expresivo referido á propia capacidade estética e creadora e ao dominio daquelas capacidades relacionadas cos diferentes códigos artísticos e culturais, para poder utilizarlas como medio de comunicación e expresión persoal. Implica igualmente manifestar interese pola participación na vida cultural e por contribuír á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras comunidades.

Así pois, a competencia para a conciencia e expresión cultural require de coñecementos que permitan acceder ás distintas manifestacións sobre a heranza cultural (patrimonio cultural, histórico-artístico, literario, filosófico, tecnológico, ambiental, etcétera) a escala local, nacional e europea e o seu lugar no mundo. Comprende a concreción da cultura en diferentes autores e obras, así como en diferentes xéneros e estilos, tanto das belas artes (música, pintura, escultura, arquitectura, cinema, literatura, fotografía, teatro e danza) como doutras manifestacións artístico-culturais da vida cotiá (vivenda, vestido, gastronomía, artes aplicadas, folclore, festas...). Incorpora así mesmo o coñecemento básico das principais técnicas, recursos e convencións das diferentes linguaxes artísticas e a identificación das relacións existentes entre esas manifestacións e a sociedade, o cal supón tamén ter conciencia da evolución do pensamento, as correntes estéticas, as modas e os gustos, así como da importancia representativa, expresiva e comunicativa dos factores estéticos na vida cotiá.

Devanditos coñecementos son necesarios para poñer en funcionamiento destrezas como a aplicación de diferentes habilidades de pensamento, perceptivas, comunicativas, de sensibilidade e sentido estético para poder comprendelas, valoralas, emocionarse e gozalas. A expresión cultural e artística esixe tamén desenvolver a iniciativa, a imaxinación e a creatividade expresadas a través de códigos artísticos, así como a capacidade de empregar distintos materiais e técnicas no deseño de proxectos.

O desenvolvemento desta competencia supón actitudes e valores persoais de interese, recoñecemento e respecto polas diferentes manifestacións artísticas e culturais, e pola conservación do patrimonio.

- Orden ECD/65/2015. Anexo II. Orientacións para facilitar o desenvolvemento de estratexias metodolóxicas que permitan traballar por competencias na aula.

Na Orden ECD/65/2015, de 21 de enero, por la que se describen las relaciones entre las competencias, los contenidos y los criterios de evaluación de la educación primaria, la educación secundaria obligatoria y el bachillerato, describense

aspectos metodolóxicos a considerar na programación de acordo coas competencias clave.

O texto que segue é a tradución ao galego do contido:

ANEXO II

Orientacións para facilitar o desenvolvemento de estratexias metodolóxicas que permitan traballar por competencias na aula

Todo proceso de ensino-aprendizaxe debe partir dunha planificación rigorosa do que se pretende conseguir, tendo claro cales son os obxectivos ou metas, que recursos son necesarios, que métodos didácticos son os más adecuados e como se avalia a aprendizaxe e se retroalimenta o proceso.

Os métodos didácticos débense elixir en función do que se sabe que é óptimo para alcanzar as metas propostas e en función dos condicionantes en que ten lugar o ensino.

A natureza da materia, as condicións socioculturais, a dispoñibilidade de recursos e as características dos alumnos e alumnas condicionan o proceso de ensino-aprendizaxe, polo que será necesario que o método seguido polo profesor se axuste a estes condicionantes co fin de propiciar unha aprendizaxe competencial no alumnado.

Os métodos deben partir da perspectiva do docente como orientador, promotor e facilitador do desenvolvemento competencial no alumnado; ademais, débense enfocar á realización de tarefas ou situacións-problema, formuladas cun obxectivo concreto, que o alumnado debe resolver facendo un uso adecuado dos distintos tipos de coñecementos, destrezas, actitudes e valores; así mesmo, deben ter en conta a atención á diversidade e o respecto polos distintos ritmos e estilos de aprendizaxe mediante prácticas de traballo individual e cooperativo.

No actual proceso de inclusión das competencias como elemento esencial do currículo, é preciso sinalar que calquera das metodoloxías seleccionadas polos docentes para favorecer o desenvolvemento competencial dos alumnos e alumnas se debe axustar ao nivel competencial inicial destes. Ademais, é necesario secuenciar o ensino de tal modo que se parte de aprendizaxes más simples para avanzar gradualmente cara a outras más complexas.

Un dos elementos clave no ensino por competencias é espertar e manter a motivación cara á aprendizaxe no alumnado, o que implica unha nova formulación do papel do alumno, activo e autónomo, consciente de ser o responsable da súa aprendizaxe.

Os métodos docentes deberán favorecer a motivación por aprender nos alumnos e alumnas e, para tal fin, os profesores deben ser quen de xerar neles a curiosidade e a necesidade por adquirir os coñecementos, as destrezas e as actitudes e valores presentes nas competencias. Así mesmo, co propósito de manter a motivación por aprender, é necesario que os profesores procuren todo tipo de axudas para que os estudiantes comprendan o que aprenden, saibam para que o aprenden e sexan quen de usar o aprendido en distintos contextos dentro e fóra da aula.

Para potenciar a motivación pola aprendizaxe de competencias requírense, ademais, metodoloxías activas e contextualizadas. Aquelas que faciliten a participación e implicación do alumnado e a adquisición e uso de coñecementos en situacións reais serán as que xeren aprendizaxes más transferibles e duradeiras.

As metodoloxías activas débense apoiar en estruturas de aprendizaxe cooperativa, de forma que, a través da resolución conxunta das tarefas, os membros do grupo coñezan as estratexias utilizadas polos seus compañeiros e poidan aplicalas a situacións similares.

Para un proceso de ensino-aprendizaxe competencial as estratexias interactivas son as más adecuadas, ao permitir compartir e construír o coñecemento e dinamizar a sesión de clase mediante o intercambio verbal e colectivo de ideas. As metodoloxías que contextualizan a aprendizaxe e permiten a aprendizaxe por proxectos, os centros de interese, o estudio de casos ou a aprendizaxe baseada en problemas favorecen a participación activa, a experimentación e unha aprendizaxe funcional que vai facilitar o desenvolvemento das competencias, así como a motivación dos alumnos e alumnas ao contribuir decisivamente á transferibilidade das aprendizaxes.

O trabalho por proxectos, especialmente relevante para a aprendizaxe por competencias, baséase na proposta dun plan de acción co que se busca conseguir un determinado resultado práctico. Esta metodoloxía pretende axudar o alumnado a organizar o seu pensamento favorecendo neles a reflexión, a crítica, a elaboración de hipóteses e a tarefa investigadora a través dun proceso en que cada un asume a responsabilidade da súa aprendizaxe, aplicando os seus coñecementos e habilidades a proxectos reais. Favorécese, por tanto, unha aprendizaxe orientada á acción na cal se integran varias áreas ou materias: os estudiantes poñen en xogo un

conxunto amplio de coñecementos, habilidades ou destrezas e actitudes persoais, é dicir, os elementos que integran as distintas competencias.

Así mesmo, resulta recomendable o uso do portfolio, que proporciona información extensa sobre a aprendizaxe do alumnado, reforza a avaliación continua e permite compartir resultados de aprendizaxe. O portfolio é unha ferramenta motivadora para o alumnado que potencia a súa autonomía e desenvolve o seu pensamento crítico e reflexivo.

A **selección e uso de materiais e recursos didácticos** constitúe un aspecto esencial da metodoloxía. O profesorado débese implicar na elaboración e deseño de diferentes tipos de materiais, adaptados aos distintos niveis e aos diferentes estilos e ritmos de aprendizaxe dos alumnos e alumnas, co obxecto de atender á diversidade na aula e personalizar os procesos de construcción das aprendizaxes. Débese potenciar o uso dunha variedade de materiais e recursos, considerando especialmente a integración das tecnoloxías da información e a comunicación no proceso de ensino-aprendizaxe que permiten o acceso a recursos virtuais.

Finalmente, é necesaria unha adecuada **coordinación** entre os **docentes** sobre as estratexiasmetodolóxicas e **didácticas** que se utilicen. Os **equipos educativos** débense propor unha **reflexióncomún** e **compartida** sobre a **eficacia** das diferentes **propostasmetodolóxicas** con criterios comuns e consensuados. Esta coordinación e a existencia de estratexias conexionadas permiten abordar con rigor o tratamiento integrado das competencias e progresar cara a unha **construcción colaborativa do coñecemento**.

➤ *En canto aos obxectivos xerais da Educación Secundaria Obrigatoria, temos o Decreto 86/2015. Decreto 86/2015/ Determinación dos Obxectivos da ESO:*

Artigo 10. Obxectivos da educación secundaria obrigatoria

A educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e nas alumnas as capacidades que lles permitan:

a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comuns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudio e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.

d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexear a violencia, os prejuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.

e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.

f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.

g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudio da literatura.

i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.

j) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer

mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersonal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

➤ *En relación cos principiosmetodológicos, o art. 11 do mesmo decreto (Decreto 86/2015, do 25 de xuño), enumera os principiosmetodológicos aplicables á Educación Secundaria Obrigatoria:*

Artigo 11. Principios metodológicos

1. Os centros docentes elaborarán as súas propostaspedagógicas para esta etapa desde a consideración da atención á diversidade e do acceso de todo o alumnado á educacióncomún. Así mesmo, arbitrarán métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan a aprendizaxe en equipo. De conformidade co establecido no artigo 26.3 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, a consellería con competencias en materia de educación establecerá as condicións que permitan que, nos primeiros cursos da etapa, o profesorado coa debida cualificación imparta más dunha materia ao mesmo grupo de alumnos e de alumnas.

2. A metodoloxía didáctica neste etapa será nomeadamente activa e participativa, favorecendo o traballo individual e o cooperativo do alumnado, así como o logro dos obxectivos e das competencias correspondentes.

3. Procurarase o traballo en equipo do profesorado co obxecto de proporcionar un enfoque multidisciplinar do proceso educativo, garantindo a coordinación de todos os membros do equipo docente de cada grupo.

4. No proxecto educativoe nas programacións didácticas fixaranse as estratexias que desenvolverá o profesorado para alcanzar os estándares de aprendizaxe availables previstos en cada materia e, de ser o caso, en cada ámbito, así como a adquisición das competencias.

5. A intervención educativa debe ter en conta como principio a diversidade do alumnado, entendendo que deste xeito se garante o desenvolvemento de todos/as os/as alumnos/as e mais unha atenciónpersonalizada en función das necesidades de cadaquén. Os mecanismos de reforzo, que se deberán pór en práctica tan pronto como se detecten dificultades de aprendizaxe, poderán ser tanto organizativos como curriculares.

6. Prestarase unha atención especial á adquisición e ao desenvolvemento das competencias, e fomentarase a correcta expresión oral e escrita, e o uso das matemáticas. De acordo co disposto no artigo 24.6 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias.

7. Coa finalidade de promover a comprensión de lectura e de uso da información, dedicarase un tempo á lectura na práctica docente de todas as materias.

8. Promoverase a integración e o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula, como recurso metodolóxico eficaz para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe.

9. Para unha adquisición eficaz das competencias e a súa integración efectiva no currículo, deberán deseñarse actividades de aprendizaxe integradas que lle permitan ao alumnado avanzar cara aos resultados de aprendizaxe de máis dunha competencia ao mesmo tempo. Para isto, aproveitaranse as posibilidades que ofrecen as metodoloxías de proxectos, entre outras, así como os recursos e as actividades da biblioteca escolar.

10. Os centros docentes impartirán de xeito integrado o currículo de todas as linguas da súa oferta educativa, co fin de favorecer que todos os coñecementos e as experiencias lingüísticas do alumnado contribúan ao desenvolvemento da súa competencia comunicativa plurilingüe. No proxecto lingüístico do centro concretaranse as medidas tomadas para a impartición do currículo integrado das linguas. Estas medidas incluirán, polo menos, acordos sobre criterios metodolóxicos básicos de actuación en todas as linguas, acordos sobre a terminoloxía que se va a emplegar, e o tratamiento que se lles dará aos contidos, aos criterios de avaliación e aos estándares de aprendizaxes similares en cada materia lingüística, de xeito que se evite a repetición dos aspectos comuns á aprendizaxe de calquera lingua.

De conformidade co establecido no artigo 26.6 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, estableceranse medidas de flexibilización e alternativas metodolóxicas na ensinanza e avaliação da lingua estranxeira para o alumnado con discapacidade, en especial para aquel que presenta dificultades na súa expresión oral.

Estas adaptacións en ningún caso se terán en conta para minorar as cualificacións obtidas.

PROGRAMACIÓN XEOGRAFÍA E HISTORIA

Educación Secundaria Obrigatoria CURSO 2018-19

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN:

O Concello de Noia

Superficie: 37,2km²

Poboación: 14.337 habitantes (Fonte: INE - 2016)

Parroquias de Noia: Segundo o nomenclátor de 2011, o municipio comprende a vila de Noia e 5 parroquias:

- Santa María de Argalo
- Santa Cristina de Barro
- San Pedro de Boa
- Santa Mariña de Obre
- Santa María de Roo

Economía do concello:

En canto á estrutura socio-económica de Noia, débese destacar que se trata dunha comarca de eminente carácter urbano, na que as actividades agropecuarias de subsistencia tenden a desaparecer fronte a un sector industrial, pesqueiro e, sobre todo terciario, en franco crecemento. O motoreconómico da vila noiesa está centrado en dous sectores: o sector servizos e o sector primario. No sector servizos destaca o comercio, xa que Noia é un pobo de tradición comercial: antigamente a Noia se coñecía pola calidade das súas peles e os seus zapatos.

- No sector primario a actividade económica por excelencia é o marisqueo, do cal viven numerosas familias. A actividade pesqueira da comarca localízase fundamentalmente nos portos de Noia, O Freixo, Portosín e Porto do Son, nos que ten a súa base unha importante flota artesanal e de litoral dedicada ao marisqueo e á pesca. En Noia, esta actividade concéntrase no porto de Testal, situado xunto á praia do mesmo nome, onde se encontran varios bancos marisqueiros. Os principais bivalvos que se capturan na ría son o berberecho e a ameixa, tanto a fina coma a babosa.
- É o sector terciario o que maior porcentaxe de poboación ocupa, próximo xa ao 50%. A oferta de servizos localízase fundamentalmente na vila de Noia, seguida das de Porto de Son e Outes. A actividade comercial, os transportes e, sobre todo, as relacionadas co sector turístico son as que teñen unha maior importancia na economía da comarca, especialmente durante os meses de verán nos que se incrementa notablemente a súa poboación. A pesar da crescente importancia que o turismo está a ter nos últimos anos, este sector

aínda non monopoliza a economía da localidade. Non obstante, existen diversos establecementos hoteleiros dispersos pola vila, así como numerosos bares e restaurantes.

❖ **Perspectivas socioeconómicas:** As perspectivas socioeconómicas deberían pasar por se-las dun concello situado no entorno dun territorio privilexiado: o eixoatlántico, vertebrado pola autoestrada entre Ferrol e Tui. A Galicia moderna e do S. XXI tenderá a concentrarse nesa extensa conturbación excelentemente comunicada externa e internamente, na que se situarán as dinámicas creativas más importantes. Esta situación de privilexio debería influír de forma positiva no devir noiés, xa que o máis dinámico dos nodos do eixo, Santiago de Compostela, está situado a menos de 35 quilómetros de Noia. A nova vía de alta capacidade Brión-Noia, de más de 17 Km. de lonxitude, constitúe o principal eixo de comunicación entre Noia e Santiago de Compostela.

A mellora das comunicacions e da infraestrutura hoteleira; a xestión e posta en valor do patrimonio cultural e da continuación do camiño de Santiago ata o mar, seguindo en sentido inverso o percorrido de romeiros medievais; a rehabilitación racional do casco histórico, cunha oferta de vivendas para primeira residencia e a recuperación e revitalización do espazo natural da ría e o seu entorno, son os primeiros pasos para desenvolver unha industria da cultura e do lecer, cun tecido empresarial dinámico e moderno, foco de atracción para reter ás novas xeracións e frea-la tendencia migratoria.

Asemade, será preciso deseñar e aplicar programas para manter un turismo continuo e de calidade ao longo de todo o ano, máis aló da temporda de verán.

O carácter de centro comarcal tradicional con clara especialización comercial terá que afrontalas novas formas de comercialización con diversas alternativas de consumo, novas canles de comunicación, novas tecnoloxías e modalidades de compra.

Un pouco de Historia e Arte en Noia:

Noiaéunha vila que conserva un dous mellors cascos antigos de Galicia. En documentos antigos figura a cidade de Noia coas súas dúas localidades ou barrios: o de Noela, onde agora está o barrio de Campo e o Novium, novo burgo amurallado coincidente co actual casco histórico. Ao converterse en residencia habitual do arcebispo Berenguel de Lendoira, recibiu favores como a construcción da igrexa de Santa María e fortificación cunha muralla de doce portas con arcos oxivais e torres grandes. Todo iso foi demolido na súa maior parte durante o século XVIII. A Porta da Vila introducenos no conxunto histórico. A súa visita pode comezar polo templo de Santa María a Nova co seu cemiterio gremial e continuar polos templos de San Martiño e San Francisco. San Martiño, góticogalego da primeira metade do século XV, destaca pola súa fachada cun gran rosetón e porta ao estilo compostelán, con arquivoltas e xambas decoradas ricamente con esculturas como os doce anciáns con instrumentos musicais. No seu interior a capela de Valderrama cóbrese con bóveda estrelada. No soar do antigo convento de San Francisco, edificio renacentista, construíuse a Casa Consistorial, aproveitando pezas doutros pazos e partes do convento.

A importancia do seu pasado queda reflectida na abundancia de pazos e casas señoriais. Frente á igrexa de Santa María está o pazo barroco dos García Suárez ou Senra. Paga a pena contemplar a Casa dá Xouba, o pazo Dacosta e FornodoRato. Na Praza do Curro, áchase o Hospital de Sancti Spíritus, que foi Colexio de Gramática no S.XVII.

Modernista é o ColiseoNoela.

De forte sabor mariñeiro son as rúas de soportais, usadas antano para gardar barcas.

Fontes:

- Webs do Concello de Noia
- “*PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE NOIA. Documento de Aprobación Inicial*”

Datos identificadores do centro. Titularidade

Nome: **IES Campo de San Alberto**

Enderezo: Rúa Egas Moniz s/n

Localidade: Noia

Provincia: A Coruña

Código do Centro: 15026731

O **IES Campo de San Alberto** é un centro de titularidade pública, dependente da Consellería de Educación (Xunta de Galicia). No mesmo concello contamos con outros centros educativos: o *IES Virxe do Mar*, o *CEIP Felipe de Castro*; o *CPR Plurilingüe María Assumpta*; o *CPR Jaime Balmes* e o *CEIP plurilingüe Alexandre Rodriguez Cadarso* que é o noso centro adscrito situado en Santa Cristina (Barro).

Alumnado:

En relación coa poboación, sinalar que o centro conta cun colectivo de alumnos maioritariamente de clase media e baixa (**traballadora**), con **problemáticas familiares singulares**, paro, e alumnado de procedencia diversa – colectivo xitano, alumnos de cor, de migracións: interior, ou de América e África-.

O **alumnado** de **Secundaria** do IES procede maioritariamente do Concello de Noia, se ben hai que engadir que parte do alumnado de 3º e 4º da ESO proceden doutros centros públicos ou concertados do concello; nos diversos cursos contamos con repetidores propios ou alleos.

Esta composición nos sitúa ante un **colectivo academicamente** de **distintos niveis**. A **conflitividade** na **ESO**, no centro, percíbese como **baixa**.

O **nivel social do alumnado** na **ESO** é como o do centro en xeral: **medio e medio / baixo**.

A maioría dos pais/nais posúen estudos **primarios e secundarios** e pouco tempo que poden dedicar aos seus fillos e fillas, xunto co escaso control do seu traballo escolar, é un *hándicap* para a boa marcha do alumnado..

Ensinanzas que **oferta** o centro:

- **Oferta formativa en ESO.**
- **Bacharelato** que pode elixirse entre dúas opcións (**Ciencia e Tecnología/ Humanidades e Ciencias Sociales**).
 - **Educación secundaria de adultos. ESA**
 - **Formación Profesional**: consta do **FP Básica, FP de nivel Medio e Superior**.
 - **F.P. Básica**: Electrónica e electricidade.
 - **Ciclos Medios**:
 - Xestión Administrativa

- Instalación de Telecomunicaciones
- Ciclos Superiores:
 - Laboratorio Clínico e Biomédico
 - Administración e Finanzas

Características singulares: Temos alumnado de familias **desestruturadas** e difícil comunicación familiar. Hai un **considerable fracaso escolar**.

A **programación** das materias ha de tentar **adaptarse** ás circunstancias específicas destes alumnos e **revisada** periodicamente coa finalidade de lograr **obxectivos básicos** e poder **motivar** a todo o alumnado, procurando dar **atención á diversidade** que temos.

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN XERAL DAS MATERIAS DE XEOGRAFÍA E HISTORIA PROPIAS DESTE DEPARTAMENTO

As **materias** do **DEPARTAMENTO DE XEOGRAFÍA E HISTORIA (e Arte)**, teñen **recoñecida a súa especificidade** nas **últimas construcións curriculares**. É innegable a súa **contribución** na **formación integral** do alumnado na **ESO** -e no **Bacharelato-**.

Con estas **materias** preténdese profundizar no **coñecemento** da **sociedade**, da súa **organización** e **funcionamento** nun **territorio**, a través do **tempo** e na **actualidade**, utilizando o **aprendido** polo alumnado na **etapa anterior de Primaria** na **ÁREA de COÑECIMENTO DO MEDIO NATURAL, SOCIAL E CULTURAL**.

A atención á **Xeografía e á Historia** como **referentes** da área, queda xustificada polo seu **acusado carácter integrador e globalizador** e pola súa **sensibilidade** ao interpretar o **espazo natural e social** e a súa **evolución** a través do **tempo**.

A **complexidade** das **sociedades actuais** e a **aparición** de novas **temáticas** como a **educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer**, obrigan a **incorporación** de **contidos** doutras **disciplinas**: **Socioloxía, Antropoloxía, Economía, Ecoloxía, ...** que inciden en **perspectivas** de **estudo, observación e análise** diferentes para lograr o **obxectivo común**, que é o **coñecemento da realidade social**.

Na análise do fondo **espacial** é axeitado o **enfoque eco-xeográfico**, xa que permite considerar as múltiples **variables** -naturais e antrópicas- que conforman un **espazo** e, ademais, atende o **dynamismo interno** de cada **variable** e das súas **interaccións**. A **paisaxe, unidade espacial** de análise, ten especial **relevancia** e permite abordar o **estudio** dos **problemas** aos que a **XEOGRAFÍA** debe respostar.

A **HISTORIA** proporciona ao alumnado o **coñecemento global** necesario para entender o **presente** emellar o **futuro**. Será **obrigado** a **FACER EMERXER**, na práctica diaria, os **suxito históricos**, ata hai pouco, **silenciados**: as **mulleres**, a **clase obrera**, os **pobres**, os **emigrantes**... dándolle o papel que lles corresponde e que vai permitir unha **renovación** do **discurso histórico**.

Non se pode esquecer adquirir e dominar un **vocabulario conceptual** propio e a **capacidade** para utilizarlo e xeneralizalo **correctamente**.

As **materias** permiten **desenvolver** unha **metodoloxía** que **compara** o **inmediato** e o **afastado**; o **propio** e o **alleo**; o **concreto** e o **abstracto**; xustificando así a **importancia** que no **currículo** debe concederse aos aspectos da **xeografía**, a **historia** e a **cultura** de **GALICIA**.

Terase presente, ao introducir **contidos METODOLÓXICOS**, a importancia de saber interpretar **FONTES** de diversatipoloxía, a comprensión da **multi-causalidade** e a **intencionalidade** na **interpretación** dos procesos, o uso adecuado da **información** e o **manexo** da **documentación**.

A **FINALIDADE** das materias concretaríase en **dar unha visión global do mundo e dotar dun conxunto de valores cívicos** para que o alumnado adopte unha actitude ética, crítica e comprometida dentro dunha **sociedade complexa, plural e solidaria**.

Da contextualización DESTACAREMOS, que o **IES CAMPO DE SAN ALBERTO** inscríbese nunha **contorna de pequena vila marítima** preto da cidade de Santiago de Compostela. Os alumnos proceden de familias de **clases medias e traballadoras** (profesións liberais, comerciantes, funcionarios, hostaleiros, mariscadores, empregados en xeral, etc.). En xeral son familias que, coas súas problemáticas, valoran os **estudios** como proxección de futuro para os seus fillos.

4º CURSO ESO

I-A MATERIA de XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO CONTEXTO EDUCATIVO do CENTRO:

Atendendo ao **marcoxurídico** establecido pola **Consellería de educación** (Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria) é preciso reproducir o texto do ANEXO do DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, en relación coa materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** que asumimos na súa totalidade.

O mencionado **texto** sinala:

“O **coñecemento da sociedade**, a súa **organización** e o seu **funcionamento** ao longo do **tempo**, é **esencial** para poder entender o **mundo actual** (e o mesmo entorno de preto, a nosa vila, na que nos desenvolvemos de cotiá: pensemos na crise económica, chegou a todas as **pequenas localidades** e incidiu negativamente na vida económica de Noia). Coñecer o **espazo** onde se desenvolven as **sociedades**, os **recursos naturais** e o uso que se lles deu achéganos **datos** sobre o **pasado** e permítenos **anticipar** algúns dos **problemas** do **futuro**.

As **disciplinas** de **Xeografía e Historia** son dous importantes **eixos vertebradores** para o **coñecemento da sociedade**, xa que abranguen a **realidade humana e social** desde unha **perspectiva global e integradora**, e ofrecen unha maior capacidade para a **estruturación** dos **feitos sociais**. Malia isto, a **sociedade actual**, cada vez más **complexa**, require a **intervención doutras disciplinas** como a **economía, a socioloxía, a ecoloxía ou a historia da arte**, que achegan **análises diferentes e complementarias**, para a **mellor comprensión** da **realidade social**.

En **ESO**, a materia de **Xeografía e Historia** pretende **afondar** nos **coñecementos** adquiridos polo **alumnado** na **educación primaria**; favorecer a comprensión dos acontecimentos, os procesos e os fenómenos sociais no **contexto** en que se **producen**, tendo sempre en consideración as **escalas de estudo**(o mundo, Europa, España e Galicia); analizar os procesos que dan lugar aos **cambios históricos** e seguir adquirindo as **competencias necesarias** para comprender a **realidade** do mundo en que viven, as **experiencias colectivas**pasadas e presentes, a súa **orientación no futuro**, así como o **espazo** en que se **desenvolve a vida** en **sociedade**.

A **acheva** da materia de **Xeografía e Historia** ao desenvolvimento das **competencias** é moi **salientable**. Deste xeito, poderíamos dicir que a través da **materia** se desenvolven **competencias** que na **práctica** funcionan como **propias** (as **competencias sociais e cívicas, en relación con contidos propios tanto de Historia como de Xeografía, e a competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, en Xeografía**); a **competencia de conciencia e expresións culturais**ten unha presenza destacada pola **relación** que o estudo das **manifestacións artísticas** e a **evolución do pensamento e da cultura** teñen na **historia**, e de maneira específica na **H^a da Arte**.

A **importancia** que a materia ten para o **desenvolvimento** da **competencia de sentido da iniciativa e espírito emprendedor** evidénciase na **dimensión conceptual** desa competencia posta en relación con **coñecementos de xeografía e historia económicas**, pero tamén na **dimensión** más **procedamental** dela.

O desenvolvemento das **competencias de comunicación lingüística e dixital, e de aprender a aprender**, impregnán todo o **currículo** de **Xeografía e Historia**, pois presentan unha **dimensión instrumental** que nos obriga a telas presentes ao longo dos catro cursos de ESO.

A **Xeografía** organízase, no **1º ciclo**, nos **bloques titulados "O medio físico" e "O espazo humano"**, e en **cuartocurso** céntrase **na globalización**.

A **Historia** estuda as **sociedades** ao **longo do tempo**, seguindo un **criterio cronológico** ao longo dos **dous ciclos de ESO**.

Na secuencia dos **tres primeiros cursos de ESO** tivérónse en especial **consideración**ous factores: por unha banda procurouse unha **repartición o más equilibrada posible entre a Xeografía e a Historia nos tres cursose**, por outra, intentouse **secuenciar do xeral ao particular, traballando nos primeiros cursos con contidos más globalizados e incrementando o nivel de complexidade á medida que se avanza na etapa**.

Dese xeito, procúrase **ir da identificación e da localización** dos **primeiros cursos en xeografía** cara a **realización de tarefas más elaboradas no remate da etapa**.

A **Historia** recibe un **tratamento semellante**, pois os **contidos** cos que o alumnado traballará nos **primeiros cursos**presentan **un enfoque más xeral**, que abrangue o **de vir humano** ata o **século XVIII** e deixa o **derradeiro curso** da etapa para o estudo da **historia contemporánea**. En todo caso, a **evolución histórica dos dereitos da muller** ata a **actualidade** debe formar parte do **desenvolvemento curricular** a aplicar na **aula**.

Debemos engadir que a temática de muller na Historia e a súa desigualdade en orixe, ainda permanece en certos aspectos da sociedade

actual en relación co home. Debe ser tratada acotío na aula, non desaproveitando ningunha oportunidade que se nos brinde directa ou indirectamente na explicación ou nas tarefas ou polas anécdotas que xurdan e estean relacionadas. O principio de *discriminación positiva* nas leis, en favor da muller, debe marcar a explicación do presente e futuro e reorientar a materia de Xeografía e Historia de 4º da ESO.

Deberase ter en conta o **traballo** de todos os *elementos transversais* do **currículo** cando cumpra. Neste sentido, merecen unha mención especial a **educación cívica, a comprensión de lectura, a expresión oral e escrita, e o traballo con tecnoloxías da información e da comunicación**.

A materia de **Xeografía e Historia** é un **vehículo adecuado** para animar ao **emprendemento**. Ademais, o **desenvolvemento sustentable e o medio, os riscos de explotación e o abuso e maltrato son ineludibles**.

O **tratamento metodolóxico** da materia débese axustar ao **nivel competencial inicial** do alumnado, **partindo** cando cumpla de aprendizaxes más **simples, respectando ritmos e estilos de aprendizaxe** que teñan en conta a **atención á diversidade**. **Xeografía e Historia** permite desenvolver **metodoloxías activas**, nas que o **traballo individual e cooperativo** e a **aprendizaxe por proxectos** estean permanentemente **presentes**, con **elaboración de diferentes tipos de materiais**, integrando de xeito especial as **tecnoloxías da información da comunicación** e cun **enfoque orientado á realización de tarefas e á resolución de problemas**. É moi importante ter presente o **papel** do/da **docente** como **orientador/a, promotor/a e facilitador/a** do **desenvolvemento competencial** do **alumnado**, e **non esquecer a adecuada coordinación entre docentes**.

XEOGRAFÍA E HISTORIA da ESO: pretensións.

Na materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** da ESO, o estudo e a formación en **XEOGRAFÍA e HISTORIA** fansenecesarios nun contexto moi **globalizado**, no que as **relacións económicas e políticas** son cada vez más **complexas e globais**.

A **XEOGRAFÍA e HISTORIA** está presente en todos os aspectos da nosa **vida cotiá**, calquera cidadán debe -e necesita- coñecer as **regras básicas** que explican os **acontecementos históricos, xeográficos, políticos ou económicos** a **linguaxe específica** que é utilizada polos **especialistas** e os **medios de comunicación** para analizar eses feitos. A **realidade** non pode entenderse correctamente sen considerar o os **acontecementos** con **perspectivas temporais** ou **xeográficas**.

O estudo da **XEOGRAFÍA e HISTORIA** axuda a percibir e coñecer o mundo que nos rodea, e posibilita analizar e profundar nas **relacións humanas** desde **aspectos económicos, históricos, políticos ou xeográficos, ademais de culturais**, incluíndo diferentes **variables** de contexto; facilita a comprensión dos **conceptos** utilizados habitualmente na **economía, política, dereito, cultura, arte, etc**, potencia as **habilidades e destrezas de razoamento, abstracción e interrelación** e proporciona ferramentas para entender as **noticias** que aparecen nos medios de comunicación e examinar de forma **crítica** a **sociedade** na que nos desenvolvemos. Contribúe a desenvolver a **curiosidade intelectual, a capacidade analítica, o rigor e a amplitude de perspectivas**

ao facer fronte ao estudo e **investigación** de **diversos temas**: **pobreza, educación, saúde, riqueza, medio-ambiente**, etc.

Unha **correcta formación** nas materias de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** que mellore a **competencia** en **materias sociais** de nosos estudantes contribuirá a que estes **tomendecisións** máis **formadas**, o que a longo prazo **contribuirán** ao mantemento dos **aliceres do Estado do Benestar en que vivimos**.

Deste xeito formulamos as **pretensións xerais**:

1.- **Asumir responsablemente os seus deberes**, coñecer e exercer os seus **dereitos** no respecto aos demais, practicar a **tolerancia, a cooperación e a solidariedade** entre as persoas e grupos, exercitarse no **diálogo** afianzando os dereitos humanos e a **igualdade** de trato e de oportunidades entre **mulleres e homes**, como valores comúns dunha sociedade plural e prepararse para o ejercicio da **cidadanía democrática**.

2.- Desenvolvese e consolidar **hábitos de disciplina, estudio e traballo individual e en equipo** como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da **aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal**.

3.- Desenvolver **destrezas básicas** na utilización das **fontes de información** para, con **sentido crítico**, adquirir novos **coñecementos**. Adquirir unha **preparación básica** no campo das **tecnoloxías**, especialmente as da **información e a comunicación**.

4. Concibir o **coñecemento científico** como un saber **integrado**, que se estrutura en distintas **disciplinas**, así como coñecer e aplicar os **métodos** para identificar os **problemas** nos diversos campos do coñecemento.

5. Desenvolver o **espírito emprendedor e a confianza** en si mesmo, a **participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisiones e asumir responsabilidades**.

6. **Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito**, na lingua castelá e galego, e textos e mensaxes complexos

BLOQUES TEMÁTICOS de XEOGRAFÍA E HISTORIA do 4º da ESO

Na materia de **Xeografía e Historia** do **4º da ESO** contamos con **10 bloques temáticos** nos que se estudian os procesos históricos que ocorren entre as últimas fases do **Antigo Réxime** e o **mundo actual**.

O **1º Bloque** é o **enlace** dos **contidos** abordados nos cursos **previos** e serve tamén como **introdución** aos cambios que nos levarán ao **período Contemporáneo** da Historia.

O **2º Bloque**, o seu **núcleo** descansa nas **revolucións liberais**. Analiza os procesos revolucionarios do **último ¼ do S. XVIII** e as **revolucións** que se producen na **1ª ½ metade do S. XIX**.

O **3º Bloque**, con base neste proceso *-liberal-* desenvolve a **Revolución Industrial**, eixo fundamental deste 3º bloque. Terán especial importancia as características da **Revolución Industrial** en **España**.

O **4º Bloque** estuda os **contidos** referidos ao **Imperialismo S. XIX** e a **1ª Guerra Mundial**, incluíndo tamén os **procesos revolucionarios** de **inicios do S XX** en Rusia que levarán á constitución da **Unión Soviética**.

O **5º Bloque** abarca o **período de entre-guerras** no que entran os **movimentos autoritarios** dos **anos 20 e 30 do S. XX** así como a **II República e a Guerra Civil Española**.

O **6º Bloque** describe e analiza os **acontecementos** da **2ª Guerra Mundial**, e as consecuencias na **xeopolítica mundial** conseguinte; préstase especial atención á **Guerra Fría** e á **descolonización**.

O **7º Bloque** trata da **evolución** en profundidade do **enfrontamento** entre os **bloques capitalista e comunista**.

O **8º Bloque** estuda a **transición** entre os **S. XX e XXI**. O núcleo deste bloque o conforman o caída dos réximes **Comunistas** e **Soviético**, o desenvolvimento da **Unión Europea** e a **transición política en España**.

O **9º Bloque** analiza a relevancia da **revolución tecnológica** e da **globalización** no mundo actual.

O **10º Bloque** funciona como a modo colofón de todo o estudiado na materia durante o curso. Neste momento o alumnado pode ser **consciente** da **importancia** e significación dos **feitos históricos** e a **intimarelação** entre **pasado, presente e futuro** por medio da **Xeografía e a Historia**.

A **METODOLOGÍA a emplegar** no desenvolvemento da **materia** é protagonista especial á **práctica directa** a través do uso de **recursos didácticos específicos**, co fin de que o **alumno** observe e interprete os **feitos históricos e xeográficos** polos **textos, imaxes, mapas ou informacións estatísticas**.

Partindo dos **coñecementos** que ten adquirido o **alumnado** é convinte empregardous tipos de **estratexias**, de **exposición e indagación**.

1. A de **exposición** deberanse aplicar de xeito preferente para os **feitos e conceptos** mais **abstractos**.
2. A de **indagación** emprégase nos **pequeno**traballos de **investigación, individualmente** ou en **grupos**, favorecendo a **reflexión, a crítica, a elaboración de hipóteses**, asumindo cada un a **responsabilidade** da súa **aprendizaxe**. Neste senso é **importante** o **uso** das **tecnoloxías da información e da comunicación**, as TIC.

Na **memorización** dos **coñecementos** é primordial acadar o **equilibrio** entre **comprensión e memorización**.

No **desenvolvemento curricular** da materia é preciso axudar a **discernir** con claridade o que son **datos informativos esenciais**, determinantes, en cada tema y que

requieren ser memorizados e os que soamente teñen interese circunstancial. É convinte destacar nodesenvolvemento de técnicas de trabalho intelectual, a comezo do curso, insistindo na comprensión lectora e na capacidade de expresarse correctamente. Con base nisto, débense promover actividades para estimular o interese e o hábito da lectura, a expresión oral e escrita, así como aquellas que requirán do uso dun vocabulario rigoroso á hora de elaborar redaccións, resumes, esquemas, etc. Do mesmo xeito, será tarefa básica a adquisición dun pensamento evolutivo, abstracto, de interrelación e lóxico, con o fin de potenciar a análise multicausal e a comprensión das situacións espazo-temporais.

II- RELACIÓN E CONCRECIÓN DOS: OBXECTIVOS; CONTIDOS; CRITERIOS DE AVALIACIÓN; ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE; COMPETENCIAS CLAVE:

- Como sinalábamos as competencias clave do currículo serán as seguintes:

- a) Comunicación lingüística (CCL).
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnología (CMCCT).
- c) Competencia digital (CD).
- d) Aprender a aprender (CAA).
- e) Competencias sociais e cívicas (CSC).
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).
- g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS:

En canto á contribución ás competencias, hai que lembrar que na programación da materia, os contidos deben estar ao servizo das competencias, non son un fin, senón un medio para adquirir as competencias clave a través do desenvolvemento dunha serie de capacidades. O carácter integrador da materia da Xeografía e Historia contribúe ao desenvolvemento das competencias clave, cuxa adquisición se entende como a combinación de coñecementos, capacidades, ou destrezas, e actitudes adecuadas ao contexto.

A materia de Xeografía e Historia intervén no desenvolvemento da Comunicación lingüística a través do coñecemento e o uso correcto do vocabulario específico da materia, ao utilizar diferentes variantes do discurso (*descripción, narración, argumentación*); tamén grazas á lectura comprensiva e a interpretación de textos ou o comentario de imaxes para potenciar o uso da linguaxe icónica. Ademais a Xeografía e Historia relaciónase coa procura de información en diversas fuentes, e a propia construcción do coñecemento a través dun proceso que vai desde a información ata as interpretacións explicativas. Tamén

contribuirá a desenvolver as destrezas necesarias para a elaboración de mensaxes convertendo ao estudiante nun **axente comunicativo** que *recibe e produce* mensaxes.

Na Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, na Xeografía e Historia estas competencias desenvolveranse co uso de nocións estatísticas básicas, escalas numéricas e gráficas, operacións matemáticas sinxelas (porcentaxes, proporcións...), representacións gráficas (escalas, diagramas, eixos cronolóxicos, ...), selección de fontes de información, contraste de datos, etc. Esta aprendizaxe facilita que o alumno sexa consciente da aplicación á realidade dos coñecementos matemáticos, científicos e tecnolóxicos.

A Competencia dixital desenvólvese ao traballar coa información, procedente de diversas fontes disponibles na rede, analizada con sentido crítico para contrastar a súa fiabilidade, e que require coñecementos e habilidades necesarios para desenvolverse adecuadamente nunha contornadixital. Preténdese que o alumnado cree contidosdixitais a través de diferentes aplicacíons informáticas.

A Competencia en aprender a aprender promóvese ao fomentar o desexo de indagar no pasado ou na contorna, e analizar e interpretar os fenómenos xeográficos, históricos e culturais para dar respostas aos desafíos actuais, á vez que desenvolve a capacidade de auto-aprendizaxe de xeito autónomo e permanente.

O desenvolvimento das Competencias sociais e cívicas é fundamental en Xeografía e Historia. O coñecemento de diferentes realidades sociais ao longo do tempo facilita que o alumnado comprenda que non hai realidades permanentes, que poden cambiar, polo que debe respectar as distintas realidades que se producen na súa contorna e noutras diferentes ao seu. O estudiante debe ser consciente de que vive nunha sociedade cada vez más plural, nun mundoglobalizado. Esta competencia alcanza o seu sentido cando o estudiante é un cidadán activo, que aplica os coñecementos e actitudes adquiridos na súa contornasocial e académica, interpreta os problemas e elabora respostas, participa con outras persoas e grupos, practicando a tolerancia e a non discriminación, valorando e respectando a diferenza de sexos, de razas e de procedencias e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles, desenvolvendoun talante democrático e integrador.

A Competencia en sentido de iniciativa e espírito emprendedor desenvólvese na planificación e elaboración de traballos ou do estudo e a autorregulación da propia aprendizaxe, e na resolución de problemas expostos, na asunción de riscos, na toma de decisións, na concienciación social e ecolólica e a responsabilidade dos seus hábitos cotiáns, a súa vida familiar e a súa futura vida profesional. En todo iso a Xeografía e a Historia xogan un papel relevante.

A Xeografía e Historia é básica na Conciencia e expresións culturais. Trátase de despertar no alumno o aprecio polas diferentes culturas e pola arte en si mesmos. A educación das emocións, o aprecio non só das grandes obras de arte da Historia senón daquelas que forman parte da contorna máis próxima ao alumnado, convértense en instrumentos polos que podemos medir o desenvolvemento desta competencia. Ademais, o tratamento desta competencia crea actitudes persoais

como apreciar a cultura e a arte da súa contorna, interesarse pola conservación do patrimonio cultural-artístico, respectar a diversidade de manifestacións artísticas e culturais, valorar a liberdade de expresión, e desenvolver un espírito crítico construtivo ao estudar e analizar as obras de arte e as correntes culturais; por último, permite entender a relación entre estas manifestacións e as sociedades que as crean.

A Consellería de Educación, no seu *Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29)*, establece o currículo da materia de Xeografía e Historia de 4º da ESO.

Reproducimos o **contido:**

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789			
a c d g h i ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo. ▪ XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración. 	CSC CAA CCL
f h i n ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Ilustración. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías. 	CSC CCEC CCL
f g i n	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época. ▪ XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método 	CSC CMCCT CAA

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			científico nunha variedade de áreas.	
	Bloque 2. A era das revoluciones liberais			
a c d g h i	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Revoluciones burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron. ▪ XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as. 	CSC CAA CCL CSC CAA CCL
a c d g h i ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Revoluciones burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Identificar os principais feitos das revoluciones liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revoluciones burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras. ▪ XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revoluciones burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras. ▪ XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes. 	CSC CAA CCL CSC CAA CCL CSC CAA CCL
	Bloque 3. A Revolución Industrial			
f g h i	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra. 	CSC CAA CCL
g h i	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas 	CSC CAA CCL

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			temporais e xeográficas.	
a c d h l m	▪ B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	▪ B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	▪ XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	CSC CAA CCL
l ñ	▪ B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?	▪ B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	▪ XHB3.4.1. Especifica algunas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	CSC
g l m	▪ B3.5. A ciencia no século XIX.	▪ B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais	▪ XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	CSC CAA CMCCT
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial				
g h l	▪ B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.	▪ B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.	▪ XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	CSC CAA CCL
g l	▪ B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.	▪ B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo.	▪ XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
g h l	▪ B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I	▪ B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións	▪ XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	CSC CAA
g h l			▪ XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I	CSC CAA

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	Guerra Mundial.	Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	<p>Guerra Mundial.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa. ▪ XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados. 	CSC CAA CSC CAA CCL
a c d g h l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.4.1. Contrasta algunas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade. 	CSC CAA CCL
g h l n	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. A arte no século XIX. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. ▪ XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos. 	CSC CAA CCL CCEC CSC CAA CCL CCEC
	Bloque 5. A época de entre-guerras (1919-1945)			
g h l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos más importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia. ▪ XHB5.1.2. Relaciona algunas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008. ▪ XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller. 	CSC CAA CCL CSC CAA CSC CAA CCL
a c d h l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa. 	CSC CCL

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
a c d g h i	▪ B5.3. II República española e a Guerra Civil.	▪ B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupidio da Guerra Civil	▪ XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	CSC CCL
			▪ XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	CSC CAA CCL
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)				
g i	▪ B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.	▪ B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	▪ XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	CSC CAA
g h i	▪ B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	▪ B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	▪ XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	CSC CAA
			▪ XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	CSC CAA CCL
			▪ XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	CSC CAA CCL
a d i	▪ B6.3. O Holocausto.	▪ B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	CSC
g h i	▪ B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	▪ B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	▪ XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	CSC CAA CCL
			▪ XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	CSC CAA CCL
a d g	▪ B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.	▪ B6.5. Organizar os feitos más importantes da descolonización	▪ XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	CSC CCL

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
h l		posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947). 	CSC CAA
	Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloco soviético			
a d g h l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State". 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa. ▪ XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado. 	CSC CAA CCL
f g h l m	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Crise do petróleo (1973). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008. 	CSC CAA CCL
a c d g h l ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Ditadura de Franco en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco ▪ XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica 	CSC CAA CCL
	Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI			
a d g l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo dessa época ▪ XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar. 	CSC CAA
a d g h l	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS. 	CSC CAA CCL

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
a c d g h i ñ	▪ B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).	▪ B8.3. Coñecer os principais feitos que conduceron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso.	▪ XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade. ▪ XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	CSC CAA CCL CSC CCL
			▪ XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	CSC CAA CCL
a c d g h i	▪ B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.	▪ B8.4. Entender a evolución da construcción da Unión Europea.	▪ XHB8.4.1. Discute sobre a construcción da Unión Europea e do seu futuro.	CSC CAA CCL
	Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI			
e g h i	▪ B9.1. A globalización económica: concepto e características.	▪ B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.	▪ XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra. ▪ XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	CSC CD CCL CAA CSIEE CSC CAA CCL
e f g	▪ B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.	▪ B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución	▪ XHB9.2.1. Analiza algunas ideas de progreso e retroceso na	CSC CAA CCL

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
h I		Tecnolóxica.	implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	CD
e g h I m ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios más e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización. 	CSC CD CAA CCL CMCCT CSIEE
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía				
g h I ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico. ▪ XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI. ▪ XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI. 	CSC CMCCT CAA CCL
f I ñ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudio e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as noções básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	CSC CMCCT

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
f I ñ	▪ B10.3. Tempo histórico.	▪ B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT
h I ñ	▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.	▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	CSC CCL

2.1-OBXECTIVOS NA PROGRAMACIÓN DE Xeografía e Historia de 4º da ESO.

En relación cos obxectivos concretos da materia **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**, a tenor do sinalado no [art. 10 do Decreto 86/2015/](#) que determina os **Obxectivos da Educación Secundaria Obrigatoria**, con base no currículo da materia, os **obxectivos do currículo** serían:

A educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e nas alumnas as capacidades que lles permitan:

a) *Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comuns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.*

...

c) *Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.*

d) *Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexear a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.*

e) *Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.*

f) *Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.*

g) *Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.*

h) *Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.*

....

I) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega , ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

n) Apreciar a creación artística e comprender a lingua xe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

....

2.2-CONTIDOS PREESTABLECIDOS NA PROGRAMACIÓN

Os **CONTIDOS**concretos da materia **Xeografía e Historia de 4º da ESO**, ao teor do sinalado no [Decreto 86/2015/](#) que determina o currículo de Secundaria e Bacharelato, con base no [currículo da materia de Xeografía e Historia de 4º da ESO](#), serían:

❖ Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789

- B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.
- B1.2. Ilustración.
- B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.

❖ Bloque 2. A era das revolucións liberais

- B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.
- B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español.

❖ Bloque 3. A Revolución Industrial

- B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.
- B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.
- B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).
- B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?
- B3.5. A ciencia no século XIX.

❖ **Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial**

- B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.
- B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvimento e consecuencias.
- B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.
- B4.4. Revolución Rusa.
- B4.5. A arte no século XIX.

❖ **Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)**

- B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.
- B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán.
- B5.3. II República española e a Guerra Civil.

❖ **Bloque 6. As causas e consecuencias da 2ª Guerra Mundial (1939-1945)**

- B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.
- B6.2. Desenvolvimento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.
- B6.3. O Holocausto.
- B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.
- B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.

❖ **Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloco soviético**

- B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State".
- B7.2. Crise do petróleo (1973).
- B7.3. Ditadura de Franco en España.

❖ **Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI**

- B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.
- B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.
- B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).
- B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.

❖ **Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI**

- B9.1. A globalización económica: concepto e características.
- B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.
- B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.

❖ **Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía**

- B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.
- B10.2. Cambio e continuidade.
- B10.3. Tempo histórico.
- B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.

2.3-TEMPOPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS COS SEUS STÁNDARES

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789		
▪ B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	SETEMBRO	▪ XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.
▪ B1.2. Ilustración.		▪ XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.
▪ B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.		▪ XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúns monarquías.
		▪ XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.
		▪ XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.
Bloque 2. A era das revolucións liberais		
▪ B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	OUTUBRO	▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.
▪ B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español		▪ XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.
		▪ XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgúnha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.
		▪ XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgúnha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
		<ul style="list-style-type: none"> XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.
Bloque 3. A Revolución Industrial		
<ul style="list-style-type: none"> B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible. 	OUTUBRO/ NOVEMBRO	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.
<ul style="list-style-type: none"> B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa. 		<ul style="list-style-type: none"> XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.
<ul style="list-style-type: none"> B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización). 		<ul style="list-style-type: none"> XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.
<ul style="list-style-type: none"> B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso? 		<ul style="list-style-type: none"> XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.
<ul style="list-style-type: none"> B3.5. A ciencia no século XIX. 		<ul style="list-style-type: none"> XHB3.4.1. Especifica algunas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.
		<ul style="list-style-type: none"> XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial		
<ul style="list-style-type: none"> B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto. 	NOVEMBRO/ DECEMBRO	<ul style="list-style-type: none"> XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.
<ul style="list-style-type: none"> B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias. 		<ul style="list-style-type: none"> XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.
<ul style="list-style-type: none"> B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial. 		<ul style="list-style-type: none"> XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.
		<ul style="list-style-type: none"> XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial. XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
		<p>Europa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.4. Revolución Rusa. ▪ B4.5. A arte no século XIX. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.4.1. Contrastar algunas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade. ▪ XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. ▪ XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.
Bloque 5. A época de entre-guerras (1919-1945)		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión. ▪ B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán. ▪ B5.3. II República española e a Guerra Civil. 	XANEIRO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia. ▪ XHB5.1.2. Relaciona algumas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008. ▪ XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller. ▪ XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa. ▪ XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas. ▪ XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.1. Oixes da II Guerra Mundial. ▪ B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias. 	FEBREIRO/ MARZO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas). ▪ XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito. ▪ XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.3. O Holocausto. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrucción posbélica. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State". 	ABRIL	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.2. Crise do petróleo (1973). 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Ditadura de Franco en España. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI		

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
▪ B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo dessa época
▪ B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.
▪ B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).	ABRIL/ MAIO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS. ▪ XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade. ▪ XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc. ▪ XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc. ▪ XHB8.4.1. Discute sobre a construcción da Unión Europea e do seu futuro.
▪ B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.		
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI		
▪ B9.1. A globalización económica: concepto e características.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.
▪ B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.	MAIO/ XUÑO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización. ▪ XHB9.2.1. Analiza algunas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.
▪ B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.

Xeografía e Historia. 2º ciclo de ESO. 4º curso IES CAMPO DE SAN ALBERTO - NOIA		
Contidos	TEMPORALIZACIÓN	Estándares de aprendizaxe
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía		
▪ B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.	TODO O CURSO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgúns consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.
▪ B10.2. Cambio e continuidade.	TODO O CURSO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.
▪ B10.3. Tempo histórico.	TODO O CURSO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.
▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.	TODO O CURSO	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. ▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.

Temporalización prevista e secuenciación 4º CURSO ESO por AVALIACIONES

Primeira avaliação.

- A crise do Antigo Réxime (6 sesións).
- As revolucións liberais e nacionalismos (9 sesións).
- A Revolución Industrial e os cambios sociais (8 sesións).
- España no século XIX (8 sesións).

Segunda avaliação.

- O imperialismo, guerra e revolución. (8 sesións).
- O mundo de entre-guerras (10 sesións).
- A Segunda Guerra Mundial (6 sesións)
- España: da crise do 98 á Guerra Civil (3 horas)

Terceira avaliação.

- A Guerra Fría (8 sesións).

- A descolonización e o Terceiro Mundo (6 sesións).
- O mundo dende 1945 ata actualidade (8 sesións)
- España: da ditadura á democracia (5 sesións)

2.4-GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

Con base no **currículo** da materia **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**, os obxectivos, os contidos e os estándares, establecidos pola Administración educativa, proponse unha selección e agrupación **de mínimos esixibles, en relación cos estándares de aprendizaxe** para unha avaliación positiva na materia:

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA SUPERAR A MATERIA

Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789

XHB1.1.1. Diferenciar Absolutismo e Parlamentarismo.

XHB1.1.2. Diferenciar Antigo Réxime e Ilustración.

XHB1.2.1. Enumerar os principios da Ilustración e valorar o seu significado histórico.

Bloque 2. A era das revolucións liberais

XHB2.1.1. Explicar as causas da Revolución francesa e valorar a súa repercusión como orixe do sistema político liberal.

XHB2.1.2. Saber valorar e criticar as fontes históricas.

XHB2.2.1. Narrar de xeito sintético os datos fundamentais das revolucións burguesas da 1ª ½ do S. XIX,

XHB2.2.2. Redactar os procesos de unificación alemán e italiana.

XHB2.2.3. Analizar criticamente os fenómenos da violencia política.

Bloque 3. A Revolución Industrial

XHB3.1.1. Analizar o proceso e transformacións da 1ª R. Industrial en Inglaterra.

XHB3.2.1. Analizar, situar no tempo e comparar a industrialización noutras zonas: Europa, América, Asia.

XHB3.3.1. Explicar a situación laboral/social e política da muller e a situación infantil nas cidades industriais.

XHB3.4.1. Describir o proceso de modernización política, económica e social na España do século XIX.

XHB3.5.1. Elaborar en esquema os principais avances científicos e tecnolóxicos do S. XIX.

Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial

XHB4.1.1. / XHB4.2.1. Identificar as causas do colonialismo/Imperialismo, recoñecer situacións de subordinación entre estados e sinalar as súas consecuencias (a Gran Guerra de 1914).

XHB4.3.1. / XHB4.3.2. Explicar as orixes da I Guerra Mundial, os seus efectos na ordenación política do espazo europeo (o novo mapa político de Europa).

XHB4.3.3. Describir a situación de Alemaña tras a derrota e as súas implicacións.

Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)

XHB5.1.1. Analizar dende distintas fontes a crise da democracia e o sufraxismo da muller no período de entreguerras e sinalar os trazos das alternativas comunista e fascista.

XHB5.1.2. / XHB7.2.1. Comparar as crises do capitalismo (1929, 1973 e 2008)

XHB5.2.1. Explicar as causas dos fascismos

XHB5.3.1./ XHB5.3.2. Explicar as reformas e dificultades que impediron a consolidación da II República e levaron á Guerra civil.

Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)

XHB6.2.3. Explicar as orixes da II Guerra Mundial e enumerar as súas consecuencias.

XHB6.3.1. Recoñecer e valorar criticamente o Holocausto na historia mundial.

XHB6.4.1. / XHB6.4.2.. Explicar as causas do conflito Israel/Palestina e as consecuencias da guerra de Vietnam.

XHB6.5.1. Enumerar e describir os feitos relevantes do proceso de descolonización.

Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético

XHB7.1.1. Describir e comparar os réximes comunistas e capitalistas ("Welfare State") en Europa. Enumerar os trazos esenciais da Guerra fría e explicar o seu final.

XHB7.2.1. Comparar crises –enerxética- de 1973 coa –financeira- de 2008.

XHB7.3.1. / XHB7.3.2. Identificar e relacionar as características e fases do réxime franquista coa evolución socioeconómica de España e recoñecer as pegadas do franquismo na sociedade actual.

Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI

XHB8.1.2. Recoñecer na nosa sociedade, na que vivimos, os trazos do estado do benestar e os seus problemas.

XHB8.3.1. Coñecer, entender e comparar o proceso de transición á democracia en España e as características do sistema constitucional de 1978 coa situación na actualidade.

Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI

XHB9.1.1., XHB9.2.1. e XHB9.3.1. Recoñecer e criticar a prol ou en contra os fenómenos da globalización na vida cotiá.

Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía

- XHB10.1.1. Analizar criticamente a globalización económica e a contaminación global.
- XHB10.1.3. Comparar (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.
- XHB10.1.3. Analizar aspectos da sociedade actual, a prol ou en contra, polo impacto das revolucións industrial e tecnolóxica.
- XHB10.2.1. / XHB10.2.2. Ordenar temporalmente feitos históricos importantes e dominar e interpretar mapas históricos.
- XHB10.3.1. Identificar e respectar no noso ámbito de convivencia a coexistencia de varias culturas.
- XHB10.4.1. Saber utilizar e definir ou describir correctamente conceptos e termos históricos e artísticos necesarios.

ENUMERACIÓN DE DATAS, MAPAS e VOCABULARIO SALIENTABLES:

Procédese a enumerar unha serie de períodos ou datas que poden verse incrementadas ao longo da desenvolvemento curricular.

Datas ou períodos salientables da Historia Universal:

- XV-XVIII (1453 / 1789): período da Idade Moderna e Antigo Réxime
- XVIII: Despotismo ilustrado / crisis do absolutismo
- 1776: independencia dos EUA
- 1789: Revolución francesa
- 1805-1815: Imperio Napoleónico
- 1815 : Europa da Restauración
- 1820, 1830, 1848: Revolucións burguesas
- 1870 Nacionalismos: Procesos de unificación (Italia, Alemaña)
- 1870-1914: Época do imperialismo
- 1884-85: Conferencia de Berlín
- 1914-1918: Primeira Guerra Mundial
- 1917: Revolución rusa e nacemento da URSS
- 1918-1939: Época de Entreguerras
- 1922: Ascenso de Mussolini ao poder
- 1933: ascenso de Hitler ao poder
- 1939-1945: Segunda Guerra Mundial
- 1945: inicio do proceso de descolonización
- 1945-1991: Formación dos Bloques e Guerra Fría
- 1948: nacemento do Estado de Israel e inicio das guerras árabes/israelís
- 1973: crise do petróleo
- 1985: Rusia na *perestroika*
- 1989: caída do muro de Berlín e fin da guerra fría e división en bloques.

Datas Historia Contemporánea de España:

- 1808-1814: Guerra da independencia
- 1812: Cortes e Constitución de Cádiz
- 1814-1833: Fernando VII e restauración absolutista.

- 1833-1868: Isabel II e Guerras carlistas
- 1868-1874: Sexenio revolucionario
- 1873-1874: I República
- 1874- 1931: Restauración borbónica: Afonso XII, Afonso XIII
- 1898: Guerra cos USA, crisis do 98: Perda de Cuba, Porto Rico e Filipinas
- 1917: Folga revolucionaria
- 1923-1929: Ditadura de Primo de Rivera e Guerra de Marrocos
- 1931-1939: II República
- 1936-1939: Guerra Civil
- 1939-1975: Franquismo
- 1975: coroación Xan Carlos I e inicio da Transición.
- 1978: Constitución e Estado das autonomías
- 1986: entrada na UE.

Establécese unha **relación de mapas** que se considera necesario dominar e entender, dita enumeración pode variar ao longo do curso e sufrir modificacións ou aumentar:

Mapas históricos:

- 1** Europa arredor de 1800,
- 2** Europa 1812,
- 3** Europa 1815,
- 4** Europa 1848,
- 5** Europa 1870,
- 6** Europa 1914,
- 7** Europa 1918
- 8** Europa 1942,
- 9** Europa 1945,
- 10** Europa na actualidade,
- 11** África 1884/1885, Asia colonial.

En canto ao **vocabulario** do análise histórico estabelcemos unha lista, igualmente variable ao longo do curso:

Vocabulario, conceptos e termos históricos:

-Conceptos básicos relacionados co Antigo Réxime e o século XVIII:

- Rotación de cultivos, barbeito, crise de escaseza o de subsistencia.
- Sistema a domicilio, manufactura, taller artesanal, gremio, comercio colonial.
- Estamento, burguesía, gremios.
- Monarquía absoluta, dereito divino, despotismo ilustrado, Ilustración, Antigo Réxime.
- Réxime señororial, señorío.

-Conceptos básicos da Revolución francesa, Revolución Industrial e SXIX / 1ª G. Mundial.

- Revolución Agrícola.
- Revolución Industrial, sistema de fábrica, aranceis.
- Liberalismo, Liberalismo económico, Capitalismo.
- Proteccionismo, Librecambio.
- Sociedade de clases, clase social, proletariado.
- Revolución, sufraxio, Estados xerais, constitución, parlamento, monarquía parlamentaria, república; soberanía, soberanía nacional.
- División de poderes (legislativo, ejecutivo, judicial)
- Nacionalismo.
- Imperialismo, colonialismo, hexemonía, tipos de colonias, Metrópole.
- Concordato.
- Ludismo, sindicato, Socialismo, anarquismo, internacionalismo.
- Industrialización, Fordismo, Taylorismo, holding, cártel, trust.
- 1ª Guerra Mundial.
- Súbdito, sufraxio censatario, sufraxio universal, sufraxismo.

-Conceptos do período entre-guerras 1918-1945:

- Revolución rusa, democracias, fascismo, nazismo.
- Crise de 1929, inflación, intervencionismo estatal, autarquía.
- 2ª Guerra Mundial.

- Conceptos do período 1945-actualidade:

- Guerra fría, neo-imperialismo, descolonización, Terceiro Mundo
- Sociedade do benestar.

-Conceptos do período contemporáneo referidos a España:

- Carlismo, centralización.
- Censo, Desamortización, fidalguía, foro, Mesta.
- Golpe de Estado, liberalismo moderado, liberalismo progresista.
- Morgado, rexencia.
- Guerra Civil, franquismo.

2.5-PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

•O alumnado na materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**, durante o curso 2018-19, será avaliado mediante **procedimentos de avaliação continua e instrumentos de avaliação** que constaten e verifiquen os mínimos exigibles a dominar con suficiencia polos **discentes**.

•Os **instrumentos** da **avaliación** serán os seguintes:

-**Probas escritas / orais.** Baseadas nos criterios do currículo e nos mínimos exigibles da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**.

-**Verificación de Actitude positiva en relación á materia:** atención,

autodisciplina, interese, tempo de reacción aos avisos, traballo activo e participación/intervención nasesións de clase.

-Comprobación da disposición do material: textos básicos e libreta de clase que deberán estar ao día.

-Realización, exposición e entrega de tareas na data fixada: esquemas, recensións e/ou síntese dos temas, traballos expositivos –grupo, individual-, ... Valórarse interese pola materia/tema desenvolvido, emprego de vocabulario técnico da materia e a reflexión e valoración/opinión dos feitos históricos.

III-CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS da materia de XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO

A Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obligatoria e o bacharelato; no seu anexo II sinala que:

“Os métodos didácticos débense elixir en función do que se sabe que é óptimo para alcanzar as metas propostas e en función dos condicionantes en que ten lugar o ensino.

A natureza da materia, as condicións socioculturais, a disponibilidade de recursos e as características dos alumnos e alumnas condicionan o proceso de ensino-aprendizaxe, polo que será necesario que o método seguido se axuste a estes condicionantes co fin de propiciar unha aprendizaxe competencial no alumnado”.

Polo tanto, o tratamento metodolóxico da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** débese axustar ao nivel competencial inicial do alumnado, respectando ritmos e estilos de aprendizaxe e a atención á diversidade.

A materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** permite desenvolver **metodoloxías e estratexias activas**, nas que o **traballo individual** e **cooperativo** estean permanentemente presentes, con elaboración de diferentes tipos de **materiais**, e integrando de xeito especial as **TIC**.

Ademais, a materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** ten un alto **contido práctico**. A base é a **explicación inicial** do profesor, a **análise** dos feitos históricos e xeográficos concretos –alleos e do entorno-, no que se require unha alta **participación do alumnado no posterior debate e intervencións ou resolución de actividades dos alumnos..**

A **Metodoloxía** é de carácter **integral**, dando prioridade a unha **metodoloxía** que abranga todos os **aspectos** que caracterizan cada **momento ou situación a tratar na materia de XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**, contextualizando os feitos, sen esquecer as efemérides más importantes como **referentes excepcionais** do noso pasado.

3.1-ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS.

En relación cos **Metodoloxía aplicable**, seguindo a normativa autonómica, temos o art. 11 do **Decreto 86/2015, do 25 de xuño**, onde se enumeran os **principios metodológicos** aplicables á **Educación Secundaria Obrigatoria**:

En relación coa materia de XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO,

destacamos:

“Artigo 11. Principios metodológicos”

1. Os centros docentes elaborarán as súas propostas pedagógicas para esta etapa desde a consideración da **atención á diversidade e do acceso de todo o alumnado á educación común**. Así mesmo, arbitrarán **métodos** que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe, favorezan a **capacidade de aprender por si mesmos e promovan a aprendizaxe en equipo**.

....

2. A **metodoloxía didáctica** neste etapa será nomeadamente **activa e participativa**, favorecendo o **traballo individual e o cooperativo** do alumnado, así como o **logro dos obxectivos e das competencias** correspondentes.

3. Procurarase o **traballo en equipo do profesorado** co obxecto de proporcionar un enfoque **multidisciplinar** do proceso educativo, garantindo a **coordinación** de todos os membros do **equipo docente** de cada grupo.

4. No **proxecto educativo e nas programacións didácticas** fixaranse as **estratexias** que desenvolverá o **profesorado** para **alcanzar os estándares de aprendizaxe** availables previstos en cada materia e, de ser o caso, en cada ámbito, así como a **adquisición das competencias**.

5. A **intervención educativa** debe ter en conta como principio a **diversidade do alumnado**, entendendo que deste xeito se garante o desenvolvemento de todos/as os/as alumnos/as e mais unha **atención personalizada** en función das **necesidades** de cadaquén. Os **mecanismos de reforzo**, que se deberán pór en práctica tan pronto como se **detecten dificultades de aprendizaxe**, poderán ser tanto **organizativos** como **curriculares**.

6. Prestarase unha **atención especial** á **adquisición e ao desenvolvemento das competencias**, e fomentarase a **correcta expresión oral e escrita**, e o **uso das matemáticas**. De acordo co disposto no artigo 24.6 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, a **comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional** traballaranse en todas as materias.

7. Coa finalidade de promover a **comprensión de lectura e de uso da información**, dedicarase **un tempo á lectura na práctica docente de todas as materias**.

8. Promoverase a **integración e o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula**, como **recurso metodológico** eficaz para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe.

9. Para unha adquisición eficaz das competencias e a súa integración efectiva no currículo, deberán deseñarse **actividades de aprendizaxe integradas** que lle permitan ao alumnado avanzar cara aos resultados de aprendizaxe de máis dunha competencia ao mesmo tempo. Para isto, aproveitaranse as posibilidades que ofrecen as **metodoloxías**

de proxectos, entre outras, así como os recursos e as actividades da biblioteca escolar.

...."

Coa intencionalidade da **aplicación de estratexias interactivas**, resulta preferible centrar o estudo nas **características esenciais** dos contidos e conceptos a tratar, así como na súa evolución, **a través da análise, comentario e estudio** dun número limitado **de contidos e feitos económicos significativos e salientes**

Para iso, seguimos o seguinte **guión** da **ACTIVIDADEFORMATIVA** durante o curso:

- -Parte do **tempo principal** nas sesións de clase dedicarse a **exposición compartida e centrada** no marco xeral correspondente a cada temática concreta ou acontecemento económico e ao **comentario** de feitos significativos presentadas ao alumnado en **soporte informático**. Posteriormente, en **grupo**, **análise**, **comparación** e **debate crítico participativo** e motivadorsobre a **complexidade** dos feitos económicos e a súa análise.
- -Elaboración de **traballos** de **recompilación** e **comentario de temas de xeografía e historia significativos** que se exporánna clase seguindo as pautas temporais e expositivas do temario. Uso de distintas fontes: periódicos, revistas especializadas, documentais TV, páxinas web especializadas
- -**Planificación** da **percepción xeográfica e histórica in situ**, mediante **visitas** a empresas relevantes, restos arqueolóxicos da antigüidade, exposicións, conferencias, ...
- -**Traballo continuado**, revisando materiais de clase e de actividades semanais de aplicación práctica dos alumnos. Se aconsellará o uso de páxinas web de contidos da materia, útiles para obter material e servir de fonte de consulta.

Entre as **estratexias aplicables** destacamos:

- 1 **Estratexia expositiva participativa:** Na **exposición inicial** dos contidos da materia, foméntase a **participación activada** alumnado, fuxindo a **recepção pasiva**. Promóvese o **diálogo interactivo** entre o alumnado e profesor.
- 2 **Estratexia referencial:** Procúrase a relación coa **realidade próxima** por medio dos **Mas Media**, recollendonovas de exposicións, actos e acontecementos relacionados co mundo da economíaen xeral. O feito de estar en Noia, concello próximo a Santiago de Compostela dota de posibilidades: exposicións , conferencias, etc..
- 3 **Estratexia de indagación:** O obxectivo é facilitar a **asimilación** de **contidos**, hábitos, técnicas e métodos de traballo e estudio: traballos cortos de síntese, comentarios de feitos económicos, históricos ou xeográficos concretos.

- 4 **Estratexia de intercambio e debate:** O fomento de debates e as saídas pola contorna buscan a **asimilación crítica** polo alumnado de valores e actitudes para a consecución de criterios e personalidade propios.

3.2-CRITERIOS METODOLÓXICOS.

En relación co exposto anteriormente, entre os criterios para elaborar e aplicar as estratexias metodolóxicas da materia de XEOGRAFÍA e HISTORIA da ESO, nesta proposta didáctica, destaca os seguintes:

- a) **Adaptación** ás características e intereses do alumnado da ESO, de acordo coas capacidades intelectuais individuais e colectivas propias da etapa.
- b) **Autonomía persoal:** incentivar a capacidade para aprender por si mesmo.
- c) **Actividade:** fomentar a participación na dinámica xeral da aula, con estratexias individuais e en grupo que fomenten a socialización.
- d) **Motivación e sensibilidade:** espertar o interese pola aprendizaxe.
- e) **Integración e interdisciplinariedade:** exposicións contidos cunha estrutura clara, establecendo interrelacións entre a Economía e a Historia do Mundo Contemporáneo ou doutras disciplinas: arte, linguas, cultura, ...
- f) **Funcionalidade:** fomentar a proxección práctica dos contidos e a súa aplicación ao contorno, co fin de asegurar a funcionalidade das aprendizaxes en dous sentidos: o desenvolvemento de capacidades para ulteriores adquisicións e a súa aplicación na vida cotiá.
- g) **Variedade na metodoxía.** Apréndese mellor con fórmulas diversas.

IV-MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Constátase que hoxe en día é posible o coñecemento da XEOGRAFÍA e HISTORIA da ESO a partir dos recursos que se atopan na rede. Estes constituirán a base dos materiais didácticos, xunto coa proxección de contidos en formatos apropiados (*power point*) ou dos documentos que analicen e expliquen os feitos históricos, xeográficos, socias, culturais ou económicos recollidos no currículo.

En relación cos recursos e materiais, destacamos:

- Disporase durante o curso de tecnoloxía de proxección moderna.
- Texto: complementariamente ao libro de texto, ou de xeito alternativo, os textos que desenvolven os contidos serán subministrados en arquivos informáticos polo departamento, elaborados e seleccionados a través de páxinas webs especializadas ou bibliografía específica.
- Disporase de:
 - Apuntes complementarios: aspectos históricos, xeográficos, ...
 - Vocabulario desenvolvido de conceptos xeográficos, históricos, económicos, ...
 - Biblioteca do centro: acceso a enciclopedias, CDs para a elaboración de traballos individuais ou en grupo.

- Acceso ás páxinas de Internet con contidos sobre a materia.

4.1-MATERIAIS CONCRETOS DO CURSO:

Os **materiais didácticos** comprenden desde o **libro de texto** ao más novedoso das **tecnoloxías**: pizarra dixital, internet etc.

Farase uso de recursos tales como vídeos, películas, reportaxes, documentais de publicacións en papel ou dixitalizadas, tratando de ofrecer gran diversidade de materiais aos alumnos.

- Os **materiais** imprescindibles do curso son:

-Como libro de texto recoméndase :

Ciencias Sociales, Xeografía e Historia. 4º de Educación Secundaria. M. García Sebastián e otros, Xeografía e Historia. EDITORIAL. Vicens Vives

-Arquivos informáticos do temario e actividades da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO**. Subministrado polo departamento / profesor.

-Libreta de traballo tamaño folio.

- **Outros materiais:**

Uso de **elementos** e **materiais informáticos** -coa aula específica- ou **bibliográficos** para o desenvolvemento de **traballos** e **tarefas** periódicas.

V-CRITERIOS SOBRE AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO:

No apartado 2 da programación estableceronse de xeito coordinado co currículu da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** os criterios de **avaliación**; neste apartado os presentamos separados por bloques:

5.1-CRITERIOS DE AVALIACIÓN POR BLOQUES DE CONTIDOS:

Criterios de avaliação

Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789

- B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.
- B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.
- B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.

Bloque 2. A era das revolucións liberais

- B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.
- B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.

Bloque 3. A Revolución Industrial

- B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal.
- B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.
- B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.
- B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.
- B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais

Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial

- B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.
- B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo.
- B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.
- B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.
- B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa.

Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)

- B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos más importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.
- B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.
- B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupiido da Guerra Civil

Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)

- B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.
- B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.
- B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.
- B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.
- B6.5. Organizar os feitos más importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.

Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético

- B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa.
- B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.
- B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975.

Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI

- B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial.
- B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas.
- B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso.
- B8.4. Entender a evolución da construcción da Unión Europea.

Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI

- B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.
- B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica.
- B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios más e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado.

Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía

- B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.
- B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudio e a súa interpretación.
- B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).
- B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.

- En xeral, ao longo do curso realizaránse varias probas escritas-ou orais-

sobre os contidos de traballos expositivos individuais e/ou de grupo en cada avaliación que o alumno deberá superar cunha nota cualificativa de 5 ou superior.

Terase en conta para a nota final a evolución ao longo do curso e a mellora paulatina nas capacidades e coñecementos que abrangue a materia.

5.2-CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN DA MATERIA

Para a determinación da cualificación da materia en cada avaliación, se terán en consideración os seguintes criterios:

- ✓ -Os resultados das diferentes probas que se realicen sobre os temas e contidos de cada avaliación. A valoración será de 1 a 10. Haberá probas de recuperación.
- ✓ -A realización de tarefas no caderno de traballo do alumno. A valoración será de 1 a 10.
- ✓ -O traballo individual ou de equipo que se faga e a súa exposición na aula. A valoración será de 1 a 10.
- ✓ -A **conduta académica** do alumno durante as sesións: interese na aula, atención, intervencións, etc. Permite a **mellorada** nota na avaliación **sen determinar aprobado ou suspenso**, excepto na seguinte situación: no caso de utilización de medios non autorizados no momento da realización das probas (“costeletas”, conversas, uso do móvil, etc.). Tal uso determina a inmediata suspensión da proba no alumno/a ou alumnos/as e a obriga de recuperación. A sanción que se lle imporá, consistirá en que non poderá acadar á máxima cualificación nesa proba (10)– non terá cualificación maior a 7- alterándose os criterios para acadar o aprobado –suporá mais esforzo-. A **reincidencia supón a cualificación negativa de suspenso (máximo cualificación de 3/10) na avaliación.**

Para unha valoración correcta, atendendo aos criterios establecidos, é preciso que durante as probas escritas todo o **material de estudio e os móbiles** deban estar nas maletas -ou mochilas-, fora do ámbito das mesas.

A **recuperación** dos controis suspensos ou para subir nota, **non se realizarán nas sesións da materia**. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesións.

Ponderación na nota de avaliación:

1. Os controis convxuntamente suporán 8/10 da nota da avaliación. É dicir, o 80 % da nota final, se establecerá polos resultados dos controis. Esíxese unha nota mínima de tres e medio(3'5) para facer media. As faltas de expresión e ortográficas serán tidas en conta: cada 10 faltas de ortografía que o profesor considere como graves supoñen a perda de 1 punto na cualificación. Só poderase baixar tres puntos sobre a nota final.

2. O/os traballo/s trimestrais pondera 1/10 da nota. O 10 %. Valórarse tanto o traballo escrito entregado como a exposición oral que se faga na clase.
3. O Traballo no caderno da materiasuporá tamén un 1/10 da nota. O 10%. Valórarse a participación nas actividades propostas, tanto na aula como no centro. Esa participación debe ser colaborativa e respectuosa cos compañeiros. Da observación diaria en clase determinase a participación activa na clase por parte do alumno/a (*respostas correctas ás preguntas e ás actividades da materia que lle propón o profesor/a; o esforzo, a responsabilidade ante as obrigacións, o coidado dos materiais*). **Todas estas variables terán unha valoración positiva que se traducirá na cualificación de cada avaliación e na final.**

Avaliación final:

1. A nota media das tres avaliações.
2. Actitude ante a materia, traballo, interese, esforzo, ... pode incidir ata un 5% á alza, en positivo, na cualificación final do curso, nunca en negativo.

Cálculo da cualificación de cada unha das avaliações (ponderación, redondeo...)

Nas notas da avaliação, que só admiten números enteros, aplicarase o seguinte criterio:

1. -Si o alumno/a obtivo como promedio unha cifra enteira, se transcribirá esta sen alteracións nas actas.
2. -Si o alumno/a obtivo como promedio unha nota con décimas, na súa transcripción nas actas de avaliação:
 - a. -Redondearase ao enteiro superior no caso de que tales décimas teñan un valor igual ou maior de seis(exemplo: 7'6 se transcribirían nas actas como un 8).
 - b. -Redondearase ao enteiro inferior no caso de que estas teñan un valor inferior a seis(exemplo: 6'4 ou 7'3 se transcribirían como un 6 ou un 7).
3. -Para aprobar a materia é necesario ter unha nota superior ou igual a 5.

5.3-TEMPORALIZACIÓN DE PROBAS E TAREFAS

- **Temporalización:**

A temporalización pode sufrir variacións por imprevistos ou causas sobrevidas – excusión, saídas, ao marxe do normal desenvolvemento do curso.

1º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 1º Trimestre constará das seguintes probas:

1º Control : posibles datas entre a 1ª quincena de outubro.

2º Control: posibles datas entre a 2ª quincena de outubro.

3º Control: posibles datas entre a 1ª quincena de novembro.

4º Control: posibles datas entre a 2ª quincena de novembro.

5º Control: posibles datas entre o 13 e o 18 de decembro.

6º Control traballos: entrega de traballos durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

7º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controisescritos** todo o material de estudio deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesión.

2º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 2º Trimestre constará das seguintes valoracións:

1º Control: posibles datas entre o 25 e o 31 de xaneiro.

2º Control: posibles datas na 1ª quincena de Febreiro.

3º Control: posibles datas naúltima semana de febreiro e 1ª semana de marzo.

4º Control: posibles datas entre o 15 e 19 de marzo.

5º Control traballos: entrega de traballo durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

6º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controisescritos** todo o material de estudio deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesión.

3º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 3º Trimestre constará das seguintes valoracións:

1º Control escrito: posibles datas na 1ª quincena de abril.

2º Control escrito: posibles datas a finais de abril ou na 1ª semana de maio.

3º Control escrito: posibles datas a finais maio.

4º Control escrito: posibles datas na 1ª semana de xuño.

5º Control traballos: entrega de traballo durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

6º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controisescritos** todo o material de estudio deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesións.

-Control escrito final: recuperación de avaliacións pendentes. Posibles datas entre o **10 e 19 de xuño**:

- A **proba** consistirá en responder por escrito a 10 preguntas curtas extraídas do temario desenvolto durante o curso.
- A **valoración** será de 1 punto por resposta correcta, ata o máximo de 10; considerarase aprobado e superado o temario con nota de 5 ou máis.
- Dita **recuperaciónxeral** poderá ser dunha soa avaliación, dúas ou global si o alumno suspendeu todas as avaliacións.
- Si o alumno non recupera, presentarase en **setembro** con toda a materia sobre os **contidosmínimos**.

5.4 MECANISMO/S DE RECUPERACIÓN DA PROBA NON SUPERADA

Rematada a **avaliación**, é preciso **implementar** **reforzos** e **guías** aos alumnos/as que non superaron positivamente a avaliación coa subministración **de fichas de repaso**:

- a. **Subministración de resumos ou esquemas de contidos básicos.**
- b. **Control de recuperación por escrito .**

5.5 AVALIACIÓN FINAL E EXTRAORDINARIA

- **Avaliación e Cualificación Final**

O peso das cualificacións das avaliacións na nota da avaliación final será o mesmo. Para establecela, farase a media coa condición de alcanzar un mínimo de catro en cada avaliación. Se a media das notas das tres avaliacións é positivo (cinco ou máis) o alumno/a supera a materia. A nota pode verse mellorada ata un 5% e ponderada á alza ata outro 5% polo comportamento e actitude positiva ante a materia durante todo o curso.

- **Avaliación extraordinaria**

Descripción do tipo de proba: número de preguntas, valoración de cada unha delas, etc.

A proba extraordinaria de Setembro constará dun exercicio escrito seguindo os criterios e modelos das probas realizadas no control escrito final de xuño:

- A **proba** consistirá en responder por escrito a 10 preguntas curtas extraídas do temario desenvolto durante o curso.
- A **valoración** será de 1 punto por resposta correcta, ata o máximo de 10; considerarase aprobado e superado o temario con nota de 5 ou mais.

- Se durante o curso o alumno fixo as tarefas e traballos e a actitude ante a materia foi correcta segundo o previsto e fixado nos parámetros, terase en conta na nota final.

VI- INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria seu **Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29)**, no Artigo 21.3 en relación coa **Educación Secundaria Obligatoria** e no 33.4 para o Bacharelato, sinálase que:

“O profesorado avaliará tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, para o que establecerá indicadores de logro nas programacións didácticas.”

A reflexión e avaliação sobre a propia práctica docente é a mellor vía de formación e renovación permanente, feita con rigor e coa axuda de instrumentos válidos.

A **avaliación do proceso do ensino e a práctica docente** farase, na medida do posible, cunha periodicidade **trimestral**, coincidente coa **avaliación**. Pode ser mediante unha táboa de datos.

O Departamento fará uso dos seguintes indicadores (ou outros semellantes, extraídos do estudio de distintos programas dos que dispoña a Consellería de Educación, aplicados aos IES, ou que se fagan no centro de acordo co Departamento de Orientación), para **avaliar o proceso do ensino e da práctica do profesorado da materias do departamento de Xeografía e Historia**:

INDICADORES:

A.-Preparación do ensino e da materia

- A.1.- Domina os contidos da materia e o marco curricular.
- A.2.- Coñece as características, coñecementos e experiencias do alumnado.
- A.3.- Domina a didáctica da materia.
- A.4.- Organiza os contidos e os estándares de aprendizaxe de maneira coherente co marcocurricular e as particularidades do alumnado.

A.5.- As estratexias de avaliación son coherentes cos estándares de aprendizaxe, e permiten demostrar a todo o alumnado o aprendido.

B.- Creación dun ambiente propicio para a aprendizaxe

B.1.- Establece un clima de relacións de aceptación, equidade, confianza, solidariedade e respeito.

B.2.- Manifesta altas expectativas sobre as posibilidades de aprendizaxe e desenvolvemento de todos os seus alumnos.

B.3.- Establece e mantén formas consistentes de convivencia na aula.

B.4.- Establece un ambiente organizado de traballo e dispón os espazos e recursos en función das aprendizaxes.

C.- Ensino para a aprendizaxe de todo o alumnado

C.1.- Comunica de forma clara e precisa os obxectivos e contidos da materia

C.2.- As estratexias de ensino son coherentes, motivadoras e significativas para o alumnado

C.3.- O contido da clase é tratado con rigorosidade conceptual e é comprensible para o alumnado.

C.4.- Utiliza metodoloxías baseadas nas TIC.

C.5.- Optimiza o tempo dispoñible para o ensino.

C.6.- Promove o desenvolvemento do pensamento.

C.7.- Avalía e recolle o proceso de comprensión e ampliación dos contidos por parte do alumnado.

D.- Responsabilidades profesionais como profesor

D.1.- O profesor reflexiona sistematicamente sobre a súa práctica.

D.2.- Constrúe relacións profesionais e de equipo cos seus compañeiros.

D.3.- Asume responsabilidades na orientación do seu alumnado.

D.4.- Propicia relacións de colaboración e respecto cos pais.

D.5.- Manexa información actualizada sobre a súa profesión, o sistema educativo normativa vixente.

D.6.- Participa e comprométense con Proxecto Educativo do centro.

D.7.- Organiza e participa nas actividades colectivas do centro.

OS INSTRUMENTOS PARA AVALIAR OS ANTERIORES INDICADORES PODERÍAN SER ALGÚNS DOS SEGUINTES, SEGUNDO O CASO:

- Reflexión do profesorado sobre a súa práctica docente.
- Análise do cumprimento dos diversos aspectos da programación (obxectivos, contidos, metodoloxía,...).
- Análise dos resultados académicos.
- Reunións entre o profesorado.
- Enquisas persoais ou anónimas ao alumnado sobre diferentes aspectos
 - Outros Indicadores:

De **logro do proceso de ensino** tomados do modelo da **Consellería** poden ser os que a continuación detallamos:

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguíuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguíuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.				
4. Conseguíuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

Delegado da práctica docente:

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorpóranse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos más significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio, reforzo, etc. están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avalíase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

VII-ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.

7.1. ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO DAS MATERIAS PENDENTES:

O/A **Xefe/a de Departamento** e o profesorado que imparte cada nivel, encargaránse do alumnado con materias pendentes, levando a cabo un **seguimento** desde o comezo do curso destes alumnos/as.

Atenderanse todas as súas **dúbidas** sobre a materia que entra nos exames.

Corrixiranse os **cadernos** de **actividades** sobre a materia dos alumnos/as que voluntariamente os realizaron e proporase a elaboración de **resumes** dos temas polo alumnado. Estas dúas actividades (resumes e cadernos) teñen como obxectivo **reforzar** a adquisición de **coñecementos** e **motivar** aos alumnos/as a que **traballen** a materia **progresivamente** en vez deixalo todo para o día antes do exame.

7.2. RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DE MATERIAS PENDENTES

Os alumnos/as de 4º da ESO que teñan pendente amateria de **XEOGRAFÍA** e **HISTORIA** de 3º da ESO realizarán **dúas probas escritas ao longo do curso**, puntuadas de 1 a 10 puntos.

A súa celebración será **flexible** procurandonon interferir no desenvolvemento da actividade normal do curso.

De non superar os exames anteriores, terán un **exame final** con cuestións de todas as avaliacións non superadas.

A **cualificación final** será o resultado da **media** aritmética das cualificacións das **dúasvaloracións**. Considerarase superada a materia cando se obteña, unha puntuación igual ou superior a 5 puntos e se superen ao mesmo tempo as **dúasvaloracións**.

A avaliación de materias pendentes non será progresiva. O alumnado terá a obriga de aprobar cada nivel. Superar a materia de XEOGRAFÍA e HISTORIA do curso no que está matriculado non implica aprobar a materia pendente.

No caso, de que o profesor que imparte a materia de **XEOGRAFÍA** e **HISTORIA** de 4º da ESO tivera que desempeñar tarefas de **recuperación** con alumnos de 4º da ESO que teñan pendente amateria de **XEOGRAFÍA** e **HISTORIA** de 3º da ESO estableceríase o seguinte

Mecanismo:

1-Seguimiento:

- Faríase un calendario de clases de recuperación.
- Elaboración de traballos da materia
- Reunións de seguimento e verificación.

2-Proceso de Avaliación con 2 avaliações parciais por medio de:

-Control escrito de preguntas (10 cuestións curtas, con nota final de valoración de 1 a 10) sobre os contidos da materia desenvolvidos nas tarefas. 70% da nota da avaliação.

-Revisión de tarefas: libreta de traballo desenvolta segundo os criterios marcados. 30 % da nota da avaliación.

Os demais criterios(**avalización final, cualificación de traballos realizados, como se calcula a cualificación final, ponderación, redondeos, etc.**) serán os mesmos do réxime xeral coas adaptacións que fixeran falta no seu caso.

VIII-ORGANIZACIÓN DOS PROCEDEMENTOS QUE LLE PERMITAN AO ALUMNADO ACREDITAR OS COÑECIMENTOS NECESARIOS NA MATERIA DE XEOGRAFÍA E HISTORIA DE 2º DA ESO:

No caso da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** non é necesaria a **organización de ningún tipo de procedemento para acreditar coñecementos previos** necesarios para poder *impartira* materia, pero si convén realizar unha avaliación inicial para determinar vocabulario da materia e niveis de **coñecementos** de primaria.

IX- DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.

A **avalización** da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** debe ser entendida como un **proceso continuo**.

A 1ª fase da **avaliaciónglobal** (inicial, formativa e final) é a **avalición inicial**, que permite ao profesor da materia saber de onde se parte. Valóranse coñecementos, actitudes e capacidades previas, de partida, do alumnado. Será a base do profesor para deseñar ritmos e técnicas de traballo a seguir e a referencia para contrastar os progresos dos alumnos/as.

A **avalición inicial** na materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** realizarase ao comezo das actividades lectivas, no mes de **setembro**, para poñer de manifesto as capacidades, coñecementos e actitudes previas do alumnado.

Nos primeiros días de curso realizarase unha **proba coas seguintes características:**

- Será de **dobre contido:**
 - Cuestionario individual de tipo test (15-20)
 - Varias preguntas curtas (4/5) de desenvolvemento valorativo e razoado (definicións, descripcións, ...).

- A proba corrixirase na clase e non condicionará a cualificación das restantes avaliaciós nin a nota final.
- A **intencionalidade**: apreciar coñecementos, aptitudes, carencias, ... previas do alumnado e detectar posibles problemas.
- Debe permitir **detectar** aspectos que poden interferir no proceso educativo e precisen dunha atención especial e incluso valorar a disposición emotiva do alumnado de cara á materia.

Se da proba escrita resultara o aprecio de **carencias** mais aló das previsibles da materia, é dicir, se se apreciase **deficiencias** que incidan negativamente no proceso de aprendizaxe: **ortografía, letra, fallas na comprensión, orde de ideas, expresións incorrectas, incoherencias, etc.**, sería preciso tomar as **medidas pertinentes**, precisas e necesarias de principio para corrixir tales carencias, **informando a titora** e facendo partícipe ao departamento de **Orientación**no diagnóstico e a toma de decisiósns adecuadas e continxentes ao caso

A **familia** do alumno será **informada** de todos os pormenores, inmediatamente, dándoselle a coñecer os resultados da proba e as medidas a tomar.

Mais aló da proba da avaliación inicial, nos **primeirosdías** farase **observación** do funcionamento **dogrupoe** da **actitude** cara amateria (comportamento, material, atención, implicación, ...), con intercambios orais en torno a algunha actividade inicial relacionada cos bloques (ler, escoitar, entender, expresar).

Considérase **importante esta proba**; os resultados serviran para coñecer o estado previo de coñecementos e interese que teñen os alumnos para saber o punto de partida á hora de comezar as explicacións.

A **información** obtida **orientará** ao profesor de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** para **decidir o enfoquedidáctico** e o grao de profundidade co que deberá desenvolver os novos contidos.

X- MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.

A Consellería de Cultura, Educación e OU, no seu **DECRETO 86/2015, do 25 de xuño**, polo que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, no seu **art. 7. Alumnado con necesidades específicas de apoio educativo** sinala:

1. Para o alumnado que requira unha atención educativa diferente á ordinaria, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe, trastorno por déficit de atención e hiperactividade (TDAH), polas súas altas capacidades intelectuais, por se incorporar tarde ao sistema educativo ou por condicións persoais ou de historia escolar, estableceranse as medidas curriculares e organizativas necesarias co fin de que poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos e competencias establecidas en cada etapa para todo o alumnado.

Entre estas medidas estableceranse aquelas que garantan que **as condicións de realización das avaliacións se adapten ás necesidades do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo.**

2. A escolarización do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo rexerase polos principios de normalización e inclusión, e **asegurará a súa non-discriminación e a igualdade efectiva no acceso e na permanencia no sistema educativo.**

3. A identificación e a valoración do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo e, de ser o caso, a intervención educativa derivada dessa valoración, realizaranse do xeito máis temperán posible, nos termos que determine a consellería con competencias en materia de educación. **Os centros docentes deberán adoptar as medidas necesarias para facer realidade esa identificación, valoración e intervención.**

4. Correspónelle á consellería con competencias en materia de educación establecer as condicións de accesibilidade e deseño universal, e os recursos de apoio que favorezan o **acceso ao currículo do alumnado con necesidades educativas especiais, e adaptar os instrumentos e, de ser o caso, os tempos e os apoios que aseguren unha correcta avaliación deste alumnado.**

A consellería con competencias en materia de educación, coa finalidade de facilitar a accesibilidade ao currículo, establecerá os **procedementos oportunos cando cumpra realizar adaptacións significativas dos elementos do currículo**, coa finalidade de atender o alumnado con necesidades educativas especiais que as precise. **Estas adaptacións realizaranse procurando o máximo desenvolvemento posible das competencias; a avaliación continua e a promoción tomarán como referente os elementos fixados nas devanditas adaptacións.** En calquera caso, o alumnado con adaptacións curriculares significativas deberá superar a avaliación final para poder obter o título correspondente.

5. A escolarización do alumnado con altas capacidades intelectuais, identificado como tal segundo o procedemento e nos termos que estableza a consellería con competencias en materia de educación, flexibilizarse nos termos que determine a normativa vixente.

Esta **flexibilización** poderá incluir tanto a **impartición de contidos e a adquisición de competencias propias de cursos superiores como a ampliación de contidos e competencias do curso corrente, así como outras medidas.**

6. Os **plans de actuación, así como os programas de enriquecemento curricular adecuados ás necesidades do alumnado con altas capacidades intelectuais**, que lle corresponde adoptar á consellería con competencias en materia de educación, permitirán **desenvolver ao máximo as capacidades** deste alumnado e terán en **consideración o seu ritmo e o estilo de aprendizaxe, así como o do alumnado especialmente motivado pola aprendizaxe.**

No mesmo senso, o **DECRETO 229/2011, do 7 de decembro**, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia na **Sección 3.ª Plan Xeral de Atención á Diversidade** no seu **art. 10**, sobre o **Concepto** sinala:

O **Plan Xeral de Atención á Diversidade** é o documento en que se articula a atención á diversidade a que se refire o artigo 121.2 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. Neste plan concretaranse todas as actuacións e medidas de atención á diversidade que un centro educativo deseña e desenvolve para aendar a resposta educativa ás necesidades da totalidade do seu alumnado.

Con base no sinalado na normativa, o **Departamento de Xeografía e Historia** no desenvolvemento curricular de cada materia, e na programación anual da mesma terá presente o **Plan Xeral de atención a diversidade** contido no **PEC** do centro.

Débese sinalar que no cursos 2017-18 / 2018-19 o centro proponse elaborar/actualizar un novo PEC.

O desenvolvemento do **principio de igualdade recollido na CE de 1978** e nas leis que a complementan, a **atención á diversidade** debe entenderse, de acordo coa normativa vixente, como o conxunto de **actuacións** dirixidas a dar **resposta** ás **diferentes** capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións económicas, sociais, culturais, lingüísticas e de saúde do **alumnado**, todo el merecedor da aplicación do **principio de igualdade de oportunidades**, polo tanto, de atención ás situacións de partida educativa e formativa **diferenciadas e desiguais en orixe**.

Todas as **medidas** que se establezan oriéntanse a alcanzar os **obxectivos** e as **competencias** establecidas e réxense polos principios de calidade, equidade e igualdade de oportunidades, normalización, integración e inclusión escolar, igualdade entre mulleres e homes, non-discriminación, flexibilidade, accesibilidade e deseño universal, e cooperación da comunidade educativa.

Nas nosas **aulas** dáse unha crecente **complexidade**, non todos os alumnos/as poden seguir o mesmo ritmo de aprendizaxe, sexa polo desenvolvemento psicolóxico como por múltiples causas e **circunstancias persoais e sociais**.

No deseño das **MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**, sexan de reforzo ou específicas, atendendo ao caso, o Departamento fará uso de **metodoloxías, adaptacións curriculares, actividades, instrumentos didácticos diferenciados e contemplados nos programas das materias, na normativa e no Plan Xeral de atención a diversidade**.

A **implementación** das medidas farase en función de que o tipo de axuda que ofrecen responda ás **necesidades e peculiaridades** que necesitan os alumnos.

O **Departamento de Xeografía e Historia**, no momento da detección de situación obxecto de atención estará á plena disposición do **Departamento de Orientación** e ao disposto no **Plan Xeral de atención a diversidade** contido no **PEC** do centro.

Non procederon, no momento de elaboración desta programación, o establecemento de medidas precisas na materia de XEOGRAFÍA e HISTÓRIA de 4º

da ESO, no presente curso, atendendo aos expedientes e prevencións do alumnado.

No caso de presentarse situacións de atención non previstas aplicaríanse as medidas que garanten que as condicións de desenvolvemento curricular adaptaranse ás necesidades do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo.

- CONCRECIÓN DAS MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE:

O esquema básico das **MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**, atendendo á normativa sería:

MEDIDAS ORDINARIAS E EXTRAORDINARIAS

A. MEDIDAS ORDINARIAS: Organizativas y curriculares

a) Organizativas

- Adecuación para algún alumno/a ou grupo da estrutura organizativa do centro e/ou da aula.
 - a) Tempos diferenciados, horarios específicos, etc.
 - b) Espazos diferenciados.
 - c) Materiais e recursos didácticos diferenciados.
- Desdobramento de grupos.
- Reforzo educativo e/ou apoio de profesorado na aula.

b) Curriculares

- Adaptacións metodolóxicas para algún alumno / grupo, como traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, titoría entre iguais, aprendizaxe por proxectos, etc.
- Adaptación dos tempos e/ou os instrumentos de avaliación para algún alumno/a.
- Programas de reforzo para o alumnado que tivo promoción sen superar todas as materias.
- Programa específico para alumnado repetidor da materia.
- Aplicación personalizada dese programa específico para repetidores da materia.

B. MEDIDAS EXTRAORDINARIAS: Organizativas y curriculares

a) Organizativas

- Alumnado que recibe apoio por parte do profesorado especialista en PT / AL.
- De ser o caso, grupos de adquisición das lingua (para alumnado estranxeiro).
- De ser o caso, grupos de adaptación da competencia curricular (alumnado estranxeiro).
- Outras medidas organizativas: escolarización domiciliaria, escolarización combinada, etc.

b) Curriculares

- Adaptacións curriculares na materia.
- De ser o caso, agrupamento flexible ou específico autorizado na materia.

- Alumnado con flexibilización na escolarización.
- Descripción do protocolo de coordinación co profesorado que comparte co titular da materia os reforzos, apoios, adaptación, etc. (coordinación cos PT / AL / outro profesorado de apoio / profesorado do agrupamento / etc.)

XI-CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS.

A Consellería de Cultura, Educación e OU no seu **DECRETO 86/2015, do 25 de xuño**, no que se establece o currículo da educación secundaria obligatoria e do bacharelato no seu **art.4 dos Elementos transversais**, sinala:

“1. A comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa.

2. A consellería con competencias en materia de educación fomentará o desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade, e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.

Do mesmo xeito, promoverá a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto por igual aos homes e ás mulleres, e ás persoas con discapacidade, e o rexitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e a consideración ás vítimas do terrorismo, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

A programación docente debe abranguer en todo caso a prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico.

Evitaranse os comportamentos e os contidos sexistas e os estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual.

3. A consellería con competencias en materia de educación fomentará as medidas para que o alumnado participe en actividades que lle permitan afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.

4. No ámbito da educación e a seguridade viaria, promoveranse accións para a mellora da convivencia e a prevención dos accidentes de tráfico, coa finalidade de que os/as alumnos/as coñezan os seus dereitos e deberes como usuarios/as das vías, en calidade de peóns, viaxeiros/as e condutores/as de bicicletas ou vehículos a motor, respecten as normas e os sinais, e se favoreza a convivencia, a tolerancia, a prudencia, o autocontrol, o diálogo e a empatía con

actuacións adecuadas tendentes a evitar os accidentes de tráfico e as súas secuelas.”

A teor do sinalado no texto, compre, dende o departamento e dende a materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** de 4º da ESO, facer **concrecións** dos elementos transversais.

Os **Elementos transversais** da programación serían:

1. Programación de educación en valores.
2. Tratamento do fomento da lectura.
3. Tratamento do fomento das tics.
4. Tratamento do fomento da convivencia no centro.
5. Contribución da materia ao proxecto lingüístico.

11.1-PROGRAMACIÓN DE EDUCACIÓN EN VALORES:

As materias do **departamento** de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** son susceptibles de vincularse con moitos temas transversais que levan á reflexión crítica e á educación en valores, a través do traballo habitual na clase: a *valoración do papel desempeñado polos gobiernos nos diferentes períodos da historia e da evolución da economía ou das crisis económicas; o papel da muller no ámbito político, económico, laboral ou cultural; en xeografía económica, con temas como o coidado do medio ambiente, a sostenibilidade, a acción antrópica na paisaxe natural...*

Os **contidosxornalísticos**, por exemplo, permiten a **reflexión** sobre case todos os temas transversais da actualidade podendo ver a permanencia ou a evolución no tempo; **un exemplo: as desfeitas patrimoniais nas diferentes guerras**

O alumnado de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** de 4º da ESO recibe ensinanza de educación en valores co tratamento de temas transversais: **Educación cívica e moral, Educación para a saúde do consumidor, Educación para a paz, Educación non sexista, Educación ambiental e de respecto ao patrimonio histórico e cultural.**

Na materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** de 4º da ESO insistirse, acotío, nos principios e condutas de **tolerancia, solidariedade, respecto á diversidade, consumo responsable, non á violencia e respecto ao patrimonio** (este último en consonancia plena cos contidos da materia de **H^a da Arte**, e as distintas materias de **Economía, Historia e Xeografía**); todos estes principios son tendentes a formar **persoas solidarias e responsables**.

Teremos presente que o alumnado chega á maioría de idade co remate dos seus estudos de **Bacharelato**, polo que deberá ser consciente do que implica: ser cidadán de pleno derecho e deber, aplicando, xa non como concepto teórico, se non como criterio de vida, valores como a tolerancia, o respecto, etc.

Especificamente, entre outros que podar xurdir, **trataranse**:

· **Educación para a paz**: A partir da análise da **H^a universal** e da **economía e das crisis económicas e as súas consecuencias** -tamén en **España e Galicia e nos concellos da entorna-** de todos os tempos, e mesmo de textos xornalísticos actuais. Destacarase a importancia de considerar os **códigos ideolóxicos**,

religiosos, políticos, económicos, territoriais dos feitos que son noticia para una **comprensión** cabal da mensaxe, na que se inclúan as distintas **visións** do mundo que existiron e que ainda perduran na actualidade. Exemplo: as circunstancias da **Guerra Civil** e as súas consecuencias que tan negativamente afectaron á **poboación**, á **economía** a ao seu **patrimonio material e inmaterial**: destrucción do **patrimonio** e da **economía agraria** ou **urbana**, a **morte violenta** da poboación e o **exilio**; a **pobreza**, a **degradación moral**, a **violencia**, a **censura** e o **control** dos cidadáns, o **menosprezo** pola **cultura** e as **expresións** da **arte** (*ídem*nos réximes fascistas).

• **Educación moral e cívica:** O traballo dentro da materia de **XEOGRAFÍA e HISTORIA de 4º da ESO** é básico para adquirir **coñecemento** da **orixe, formación e expansión** de **diferentes ideoloxías** político-económicas e **religiosas** e fomentar a **tolerancia** e o **respecto**.

Nas aulas do instituto no **presente**, e con mais intensidade no **futuro**, é e será frecuente a **presenza** de **alumnos** de **diversas realidades culturais, lingüísticas, religiosas, ...** A lectura e a interpretación de **textos históricos**, crisis económicas territoriais ou mundiais, subdesenvolvimentos estrutural de territorios do planeta e de **imaxes** da tradición artística, económica e cultural de diferentes pobos e etapas históricas, axudan a reflexionar sobre o valor e fin da vida, a paz, a concordia e a xustiza, desde as diferentes visións do mundo e do tempo.

Coa **perspectiva histórica e económica** obsérvanse **problemas** sociais e morais, non moi diferentes dos que se producen na sociedade actual (intolerancia, persecucións, desfeitas materiais e do patrimonio cultural, falseamento da verdade, ...), o cal permitirános a **reflexión crítica** sobre a conduta dos personaxes e as situación polas que atravesan e a súa relación co mundo real.

• **Educación do consumidor:** Este tema transversal pode ser analizado dende as diferentes áreas das ciencias sociais. Na disciplina da **xografía económica e economía** poderá ser mellor tratado e apreciar como a sociedade se transformou.

Partiríase da análise da persuasión, a sedución e dos mecanismos da manipulación empregados pola **publicidade**, como instrumento básico para aumentar o nivel de venda dos produtos das empresas que os publicitan. Demostrar como a demanda eleva a oferta se eses produtos se anuncian, a que hora se anuncian e en que medios. Debe facerse fincapé en que o obxectivo final do discurso publicitario é fomentar o consumo do produto ou servizo ofertado, polo que non escatima en medios para conseguilo, desde a realización de estudos psicolóxicos e sociolóxicos, ata o recurso da publicidade encuberta ou subliminar, cada vez máis utilizada no **cine** e a **televisión**. O coñecemento destes feitos permitirá ao alumnado detectar a intencionalidade enganosa, adoptar una actitude crítica e consumir dun xeito responsable. Haberá que ver especialmente o poder dos medios de comunicación, tanto na información xeral como no ámbito do consumo. Na **ECONOMÍA e Xografía e Historia da ESO** ena parte do **temario de H^a da Arte** que estudemos, podemos tratar o **consumismo industrial**, a obsolescencia programada e a **desviación** da actual **industria da Arte**: a posesión polo feito da exclusividade, a degradación/multiplicación da expresión da Arte polas modas e subculturas, o consumo da cultura masas, as crisis económicas de sobre -producción

· Educación para a igualdade de oportunidades de ambos os sexos: Pódese abordar este contido transversal partindo directamente da lectura dos artigos 10 e 14 da Lei Orgánica 1/2004, dado que neles protéxense os **dereitos** da **muller** e salvagardan a igualdade entre home e muller no ámbito da publicidade e dos medios de comunicación. Tamén pódense utilizar os anuncios(institucional do Ministerio de Igualdade, ou dos Mass Media) sobre os **maltratadores** e facer **regresións** sobre o trato á **muller na Historia e na Historia da economía e Historia da Arte**. A análise dos contidos dos **Mass Media**ou das páxinas de contacto nos xornais, servirán para tratar simultaneamente o tema da **explotación** da **muller** como obxecto sexual e o tema da educación moral e cívica.

A **historiapermítenos** analizar o **papel da muller**, relegado a maioría das veces ao ámbito doméstico, a súa consideración social –reducida- e suxeita ás convencións políticas, relixiosas, ... Deberá tratarse **historicamente e economicamente** a temática da **muller** como produtora na economía, na cultura e de obras de Arte ao longo da Historia a pesar da súa situación de desigualdade.

· Educación ambiental: En **xeografíaeconómica e economía**dedícaselle temas especiais; case non debería considerárselle transversal; forma parte do currículo. Si pode incluírsecomo tema transversal os comportamentos acotío na **aula** (**limpeza, ruído, reciclaxe dos materiais utilizados**).

· Educación sexual: Os nosos alumnos **non carecen de información**relacionada co tema, polo que o que máis **necesitan**, é formación **educación**. Pódense aproveitar textos xornalísticos, obras de arte ao longo da H^a,informes da explotación económica do sexo, como motivos para a **análise** da **sexualidade** (erotismo, comportamentos, intolerancia, homofobia, explotación sexual,etc.); os textos literarios, as imaxes, debates e coloquios televisivos ou preparados polos propios alumnos, etc., servenpara traballar o tema etamén as **consecuencias** da **ignorancia sexual**: comportamentos abusivos, explotación, malos tratos, etc.

· Educación para a saúde: Pódese tratar en paralelo ao anterior e cos mesmos tipos de textos. Engadiríase o tema das **drogas** e o do **alcoholismo**.

· Educación para o coidado e protección do patrimonio artístico e cultural:Coidar e preservar o noso patrimonio cultural e natural é unha **prioridade**da sociedade. As **identidades**constitúense e refórzanse através dos **símbolos**, figuras representativas, **tradicións** que serven de elementos referenciais fundamentais para a **conservación** do noso patrimonio. a destrución do noso patrimonio vai xerar polo tanto una falta de identidade.

11.2-TRATAMENTO DO FOMENTO DA LECTURA:

Na medida na que no centro se **deseñe e implemente** o **proxecto lector**, o **departamento** de **XEOGRAFÍA e HISTORIA**participará plenamente. O profesorado debe facer seguimento da **expresión oral e escrita** do **alumnado**. Analizarase a capacidade de construír **frasescoherentes**, elaborar temas e definir conceptos nas

distintas actividades dos materias do Departamento, así como a capacidade do alumnado para levar a cabo unha **lecturacomprehensiva** dos contidos do libro e doutros documentos propostos polo profesor ou profesora. Os posibles **instrumentos** a usar para **avaliar** o anteriormente exposto, entre outros, destacan os seguintes:

- **Corrección das probas escritas e/ou expositivas**, incidindo e valorando a capacidade expresiva, a ortográfica e caligráfica.
- **Realización de traballos sobre temas da materia estudiada**: unha vez realizados deberán lerse e explicarse na aula ante os compañeiros.
- **Valoración das actividades realizadas no caderno de clase**: cun mínimo de orde, coherencia, limpeza e lexible.
- **Proposta de traballos de índole variada**: Exposición comentada e valorativa detraballos individuais ou en grupo de temática diversa dentro da materia.
- **Lectura e recensión de textos diversos -libro, periódico ou calquera outro material didáctico-**: a finalidade é comprobar a **lecturacomprehensiva**.

As **Ciencias Sociais**, *per se* constitúen un idóneo punto de partida para fomentar o hábito da **lectura**: a **Historia**, a **Xeografía**, e os **estudos de H^a da Arte** baséanse na **documentación escrita** e **gráfica**. Explicar aos alumnos como una realidade histórica ou económica pódese constatar cun documento histórico resulta moi ilustrativo. En xeral, os libros de texto de hoxe en día inclúen este tipo de documentos que, ou ben se len na clase reflexionando sobre eles, ou ben son traballados polos alumnos nas súas casas.

Un gráfico de economía, unha estatística sinxela de poboación, de actividades ou riqueza –comentados– informa da realidade histórica, económica, material, ideolóxica, moral, ... concreta.

Este departamento considera **necesaria** e moi **didáctica** a **colaboración** coa **biblioteca** do centro, polo que **colaborará** en aportar **lecturas recomendadas** por niveis académicos para os alumnos da ESO e de Bacharelato.

A lectura dos libros **nunca será obligatoria**; os profesores estimularán –coa mellora na nota na **avaliación**– aos alumnos á lectura da **novela histórica ou de narrativa histórica**- prestando atención aos contidos da materia reflectidos nelas-, como medio para achegarse ao acontecer económico-histórico. Ao remate da mesma os alumnos farán un traballo que contará para a nota. Tratarase de elixir exemplares das que haxa suficientes na Biblioteca ou que existan en formato dixital.

Os profesores dos cursos de ESO e Bacharelato recomendarán ao alumnado, como contribución ao **Proyecto Lector** e complemento das materias explicadas na aula, a lectura de biografías de artistas e personaxes históricos de relevo con certos contidos da materia (Mestre Mateo, Velázquez, Goya, Monet, Picasso, Napoleón, Roosevelt, Juan Prim, Bismark, Hitler, A Pasionaria, Isabell II de España, etc.), e de **novelas históricas** de libre elección entre as que hai no centro.

11.3-TRATAMENTO DO FOMENTO DAS TIC.

As **Tecnoloxías da Información e a Comunicación (TIC)** son todos aqueles **recursos, ferramentas e programas** que se utilizan para procesar, administrar e compartir a **información** mediante diversos **sopostos tecnolóxicos**, tales como: ordenadores, teléfonos móviles, televisores, reprodutores portátiles de audio e vídeo ou consolas de xogo.

O papel das **TIC** na **sociedade**, hoxe en día, é importante porque ofrecen moitos **servizos** como: correo electrónico, procura de información, banca online, descarga de música e cinema, comercio electrónico, etc. Por esta razón as **TIC forman parte en diversos ámbitos da vida, entre eles, o da educación.**

Ademais douso dos recursos tradicionais en **papelimpreso**: fontes bibliográficas, libros de texto, libros de lectura, photocopies, textos especialmente seleccionados (históricos, de Arte, historiográficos, diagramas, mapas temáticos, mapas mudos, estatísticas diversas de economía, noticias de prensa, etc.), utilizaranse os **medios audiovisuais e as TIC** para a adquisición da **competencia no tratamento da información e a competencia dixital** e dar apoio ás explicacións, ás exposicións orais do alumnado, á procura de información, á composición de textos ou á realización de traballos de investigación.

Medios audiovisuais: diapositivas de xeografía, xeografía económica e de arte, fotografías de paisaxes, láminas, películas de acontecementos históricos, gravaciónsmusicais que se relacionen con épocas concretas, documentais, programas TV, etc.

O uso de **sistemas informáticos** fomenta e axuda á ampliación do **vocabulario** polo uso de **terminoloxía específica** dos sistemas operativos: arquivos, escritorio, barra de ferramentas, cartafoles, fiestras, etc.; termos referidos á organización e recuperación da información en diferentes soportes: disquete, disco duro, pendrive, CD-ROM, DVD, etc.

É importante **subliñar** que en 1º e 2º de ESO hai o **Proxecto Abalar**.

Fomentarse nos diferentes cursos e materias de **CCSS**:

- O uso dos **procesadores de textos** para a **presentación** correcta dos seus **traballo escritos** en ordenador: marxes, sangrados, tamaños e tipos de letra, viñetas ...
- O uso de **programas de presentación (Power-Point)** para as **exposicións orais** do alumnado na clase.

- A **visualización** das **presentacións** en Power-Point colgadas na rede feitas por profesores **doutras comunidades**. Servirán ao alumnado para apreciar a **sintetización** de contidos.

- O uso de **correctores, tradutores e diccionarios**, para aquellas páxinas que aporten información noutras linguas.

- **Internet** será eficaz non só para a procura de **información** senón tamén como vía de **acceso** ás **páxinas web** de **interese** das **materias curriculares** do noso departamento, visitas e creacións de blogs.

11.4-TRATAMENTO DO FOMENTO DA CONVIVENCIA NO CENTRO.Accións de contribución ao Plan de Convivencia:

Vivir xuntos, aprender a **convivir**, é unha finalidade esencial da educación, e representa un dos principais retos para os sistemas educativo actuais.

Esta **aprendizaxe** é -non so- valiosa en si mesma, e imprescindible para a construcción dunha sociedade máis democrática, solidaria, cohesionada e pacífica na que fenómenos como o acoso escolar, a violencia doméstica, a violencia de xénero, o maltrato, ... non teñan cabida.

O *informe da UNESCO da Comisión Internacional sobre a educación para o século XXI* propoña-máis alá do estrito campo do coñecemento- esinalaba a necesidade de que os **alumnos aprendan na escola a convivir**, coñecendo mellor ós demais e creando un espírito novo que impulse a realización de **proyectos comunes** e a solución pacífica e intelixente dos conflitos.

Unha **percepción** estendida na poboación española e galega fai referencia ao progresivo incremento dos **problemas** de **convivencia** nos centros educativos, especialmente nos centros de **secundaria**. As situacions de indisciplina, insolencia na comunicación e acoso escolar entre escolares - existiron sempre-, parecen ter cobrado maior relevancia nos últimos anos, en parte polos **Mass Media**. Percíbese un aumento dos problemas e dificultades do profesorado para impartir as clases e levar a cabo o proceso de ensino. As **condutas disruptivas nas aulas**, e apareceron **condutas de agresión entre compañeros**, que adoptan formas diversas, desde a agresión física directa ata a psicolóxica máis sutil.

Hai un amplio acordo sobre a **complexidade** que encerra a **convivencia escolar** e a presenza de **múltiples factores** que contribúen a explicar os principais **problemas** da convivencia.

Na actualidade -2018- o clima de convivencia deste centro é bo, non se observaron serios problemas nos cursos pasados, mais aló de apreciacións individuais das casuísticas e algunha excepción, caso concreto, a contar como grave ou moi grave.

Algúns conflitos xurdidos eran **esporádicos** e resolvíanse fundamentalmente co **diálogo**, con medidas de **intervención individual** ou en **grupo** ou **disciplinarias** de carácter menor. Para seguir así, é importante que a metodoloxía empregada no proceso ensino-aprendizaxe estea implicada en xerar un bo **clima de convivencia na aula e no centro**.

Dende o departamento de **XEOGRAFÍA e HISTORIA** contribuiremos a fomentar e por en práctica o **plan de convivencia** impartindo unha **educación** baseada na **tolerancia** e o **respecto** a todo tipo de crenzas e opiniós.

Fomentarase o traballo e a responsabilidade, desenvolvidos nun ambiente de liberdade, no respecto aos principios democráticos, potenciando a autoestima e facilitando a superación persoal.

Evitaremos nas aulas as condutas disruptivas (levantarse sen permiso, falar durante as explicacións, ...), condutas **violentas** (dano físico e/ou verbal) ou **dano ás propiedades e mobiliario** escolar.

O profesorado deste departamento intentará conseguir a **integración** de todo o alumnado **sen ningún tipo de discriminación** realizando **actividades** que valoren positivamente a **diversidade cultural** das persoas.

Fomentaremos o **asociacionismo** do alumnado cando mandemos facer traballos ou actividades en grupos. Serán grupos **heteroxéneos** en xénero, nivel de rendemento,

Na medida do posible faranse **actividades** para conmemorar determinados eventos considerados clave e significativos da convivencia pacífica en liberdade:**a Semana da Constitución e do Estatuto de Autonomía de Galicia, o día dos Dereitos Humanos, o día Internacional contra a violencia cara ás mulleres**, ...

Tentaremos de establecer un **clima** de traballo adecuado durante o curso; para isto buscaremos o consenso nas **normas de funcionamento** do grupo-clase; normas a cumplir por todos e que serán claras, concretas, xustas e discutibles.

Ante calquera **conflito** que poida xurdir na clase, intentaremos actuar con **flexibilidade**, ponderación, moderación, criterio, ...tendo en conta á **persoa** e as **diferenzas individuais** do **alumnado**.

Será importante **concienciar** e **sensibilizar** a toda a Comunidade Educativa sobre a importancia dunha adecuada **convivencia** escolar, necesaria para un correcto funcionamento do centro e para un **boclíma educativo** que facilite os procesos de ensino-aprendizaxe.

Consideramos que **a Convivencia e o Plan de Convivencia deben ser traballados continuamente, diariamente por cada profesor na aula**.

As **materias das CCSS** permiten, polos **contidos**, as imaxes e os textos, e desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, **fomentar valores** como a **igualdade** entre homes e mulleres, a **non-discriminación** por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, os dereitos humanos e a paz.

11.5- CONTRIBUCIÓN DA MATERIA AO PROXECTO LINGÜÍSTICO:

Os membros do Departamento teñen previsto **colaborar**, como parte da comunidade educativa, para **acadar** os **obxectivos** que se recollan no futuro **Proxecto Lingüístico** do centro que se elaborará no presente curso 2018-19, que será incluído no **PEC**.

Con independencia do dito, no presente curso levaranse as seguintes **accións**:

- Contribuír a que o alumnado acade unha **competencia lingüística** axeitada tanto en **galego** como en **castelán** ao longo do proceso de formación.
- Participar no proceso de **dinamización lingüística** do centro.
- Favorecer as **actitudes positivas** cara co coñecemento da **lingua e cultura galegas**.
- Participar co resto da comunidade educativa en **actividades** que fomenten o uso e a **integración da cultura galega**.
- **Non discriminar** a ningún membro da comunidade escolar **por motivo da súa lingua**, de maneira que as actuacións que se fagan para favorecer o coñecemento da lingua galega ou castelá deberán axustarse ao principio de **non separación do alumnado en función da súa lingua**.
- Colaborar co resto da comunidade educativa para que o **alumnado con necesidades educativas especiais ou de nova incorporación** ao

sistema educativo de Galicia poida **integrarse** ao ritmo ordinario de aprendizaxe do resto do alumnado o máis pronto posible.

- **Propiciar o uso do galego por parte do alumnado nas clases de XEOGRAFÍA e HISTORIA**, tanto a nivel oral como escrito, pero aceptando con total normalidade a posibilidade de que poida utilizar o castelán sen que este feito leve aparellado ningún tipo de discriminación.
- **Fomentar a busca e utilización de material multimedia en galego**, pero sen prexuízo de que se empregue tamén o atopado en castelán ou inglés, sobre todo tendo en conta que para moitos cometidos o material deste tipo en galego é bastante limitado.

XII-ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POLO DEPARTAMENTO DE CCSS.

O **DEPARTAMENTO** de **CCSS** tentará de acercar á **realidade económica, histórica, xeográfica e artística** global e concreta ao alumnado do centro.

Tentarase xerar criterios e actitudes de valoración do entorno e visualizar, en directo, contidos de carácter teórico adquiridos no traballo de aula.

Con esta pretensión, para o curso 2018-19 programaranse e reflectiranse no **Plan Xeral de Actuación do Centro** as **actividades complementarias e extraescolares**.

Nesta futura **programación** de actividades extraescolares e complementarias, poderanse establecer, entre outras, as seguintes **saídas de carácter didáctico e actividades**:

- Centros **económicostradicionais** da entorna .
- **Exposicións**ou actividades culturais que xurdan ao longo do curso,en Noia ou vilas próximas.
- **Conferencias**programadas no centro desde a materia ou o departamento así como aqueles actos culturais que xurdan no curso no propio centro.
- Participación nas **actividades da Semana Cultural** a celebrar en abril. Os temas e grupos de destino determinarase ao longo do curso.

XIII- Mecanismos de revisión, de avaliação e de modificación da programación en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.

Coa referencia dos **resultados** acadados polo **alumnado** nas **avaliacións**, o **Departamento de XEOGRAFÍA e HISTORIA**fará **auto-avaliación**por medio dun debate de opinións e das observacións entre os membros do departamento, para **detectar errores** e **afianzar acertos**da programación e adoptaras **medidas**pertinentese oportunas.

Consideramos a **avaliación** como un **proceso constante** incluído na **programación** na que a fase final da mesma é a **memoria** que recolle as **propostas**

de futuro para **retro-alimentar** e mellorar o proceso de ensino/aprendizaxe das materias do departamento.

Avaliarase:

- a) A **concreción** e **cumprimento** dos **obxectivos, contidos e criterios de avaliación**. A **planificación temporal** dos **contidos**, cuestión difícil de planificar a 1ª vez que se da a materia; á avaliación periódica deste aspecto, permite acadar mellores aproximacións de cara ao futuro.
- b) A **selección** dos **contidos** considerados como **básicos**.
- c) As **estratexias didácticas** empregadas.
- d) Os **recursos e materiais** utilizados.
- e) As **actividades** acotío, das que extraemos se contribuíron á comprensión do tema de traballo ou se son precisas outras actividades.
- f) A **evolución** do alumnado con **medidas de atención** á diversidade.
- g) A **eficacia e rendemento** das **actividades complementarias** de **contidos transversais** e o **rendemento** das accións do proxecto lector e do plan de integración das Tics.

Pódense realizar **test anónimos** ao **alumnado**-cada trimestre ou ao final de curso-, sobre a valoración que teñen do profesorado que lle imparte clase, tanto a nivel didáctico como a percepción que teñen do traballo do profesor ou profesora.

O obxectivo é a mellora da programación e a práctica docente nos seguintes cursos, rectificando o preciso para lograr os obxectivos fundamentais da área.

- **A Periodicidade coa que se revisará a programación:** será trimestral e de carácter provisional, a espera da avaliación final e da memoria de fin de curso coas súas conclusións.
- **Contidos que foi preciso engadir ou eliminar con base na programación prevista:** serán determinados definitivamente na memoria e serán incluídos os cambios na programación do curso vindeiro.
- **Medidas que se adoptarán como resultado da revisión:** especificadas na memoria e programación vindeira.

Atendendo ao **modelo** de programación da Consellería, podemos sinalar os seguintes **INDICADORES de LOGRO**.

Mediranse do 1 ao 4 do seguinte xeito:

- | | |
|----------------------------|----------|
| Poucas veces: | 1 |
| A miúdo: | 2 |
| Case sempre: | 3 |
| Sempre: | 4 |

Os Indicadores de Logro cubriranse cos resultados da enquisa para a **Avaliación do Labor Docente** realizada polo alumnado de xeito anónimo, a través dun formulario virtual, como este.

	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas / temas / proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				
6. Asignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación de cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliação.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento.				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto (no caso de que se use).				
13. Adecuación do plan de avaliação inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliação inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación do procedemento de acreditación de coñecementos previos.				
16. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliação continua: probas, traballos, etc.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliação.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliação final.				
19. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliação extraordinaria.				
20. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes.				
21. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliação das materias pendentes.				
22. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				
23. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.				
24. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.				
25. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.				
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliação, estándares e instrumentos.				
27. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.				
28. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.				
29. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.				
30. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.				

Observacións:
